

Interview with Regina Prudnikova

Kl.: Ponia Regina, dabar prašau pirmiausiai pasakykit savo vardą ir pavardę.

Ats.: Tai reikia mergautinę ar abi?

Kl.: Abidvi pasakykit.

Ats.: Abidvi. Kirvelaitytė Regina, o apsiženijau su Prudnikovu

Interview with Regina Prudnikova

Vladimiru, tai dabar Prudnikova Regina.

Kl.: Kelintais metais gimėte, ponია?

Ats.: 1925 metais.

Kl.: Ir kur gimėt, kur užaugot, kur gyvenot?

Ats.: Pilviškių miestely, Dvarnujų kaime, priemiestis vadinosi. Ir čia gimiau ir augau, ir mokinausi, į mokyklą ėjau, ir prie vokiečių buvau, vienu žodžiu, ir dabar visą laiką iš Lietuvos niekur neišvažiavus.

Kl.: Sakykit, kaip Pilviškės atrodė prieš karą, ponია?

Ats.: Nu.

Kl.: Kokie čia žmonės gyveno? Kas čia buvo?

Ats.: Nu, vidury miestelio gyveno visur žydų tautybės žmonės. Jie, šita, gyveno, labai sutiko... Lietuviai, su lietuviais. Draugaudavom mes su žydūkais ir būdavo, šita, jau šventės jų, šabas, šeštadienį, tai tų macių mum duodavo, žinot, viską.

Kl.: Ar vyresni duodavo, ar jaunimas duodavo macų.

Ats.: Ir vyresni, ir jaunimas duodavo, senukai, vienu

žodžiu. Ir jeigu
pas žydus pirkdavom parduotuvėj, jau palaikydavom jų
klientūrą, tai,
žinokit, ateidavo Kalėdos ar Velykos, visada duodavo dovanų
žydai jau.
Žinot va. Ir duodavo ant bargo pirkt va. Kada turėdavai
pinigų,
atiduodavai jiems, žinot. Nu, jie buvo tokie, žinot. Daug
lietuvių,
kurie gyveno, žinot, biednai, va, neturėjo iš ko, pas žydus
tarnavo,
ėjo, daleiskim vandenį jiems nešė, ba jiems jau kaip šabas,
šeštadienis,
tai jie jau vandens neneša, nieko, žinot, nedirba, nu tai
lietuviai
dirbdavo. Žmonės eidavo, žinot, moterys va. Vyrai kepyklose
dirbdavo pas
žydus, žinot. Nu, žydai buvo gailėstingi žmonės.

Kl.: Ar jums yra tekę pas žydus dirbti?

Ats.: Aš biski buvau tarnaut, buvau pas mažą vaikąėjus,
bet paskiau man
pasakė... Aš buvau jauna ir labai buvau raudono veido ir
labai stamboka
tokia, žinot, viską. Sako, tie žydai pjauna vienu žodžiu ir
kraują ima
ir į sklepa ten uždaro, į bačką su vinim kokiom bado, tai
aš paskiau
mečiau, bijojau, kad manęs nesubadytų.

Kl.: Jūs patikėjote tuo?

Ats.: Nu tai, žinot. Jauna buvau, tai ir patikėjau. Aš
žinau, sako,
žydai be krikščionių kraujo negyvena, nu. Kaip jų šventės
būna, jie
turi, sako, lašelį to kraujo ten paragaut, kaip tenai.

3:30

Kl.: Kaip jums dabar atrodo, ar čia gali būti teisybė?

Ats.: Ne, ne. Man atrodo toksai, žinot, buvo jau tiktai
išsigalvojimas,
toksai.

Kl.: O tai kas taip sakė?

Ats.: Nu žmonės vietiniai kalbėdavo taip, žmonės vietiniai, anie. Tai paskiau aš mečiau ir išėjau, nebuvo. Bijoju, kad mane nenužudytų.

Kl.: Na, ir kur tada dirbot?

Ats.: Nu, tai paskiau tai aš mokiaus. Stojau prie vokiečių jau, ai prie, prie šitų...

Kl.: Prie rusų ???

Ats.: Prie rusų ket...

Kl.: Tarybų valdžios.

Ats.: 40 metais, nu tai valgykloj dirbau ir dar... O taip tai, prieš tai, prie Smetonos, pas ūkininkus dirbau, pas tą Lozuraitį, kur žemę, kur žydus šaudė. Tai ten ir mano tėtė dirbo, mūsų visa šeima, mes ten ėjom, dirbom, žinot. Kadangi neturėjom iš ko valgyt, tėtė ten aštuoniolika metų dirbo pas jį, tą jo ūkį. Jisai buvo pijokas, prasigėręs, tas Lozuraitis, ne, vekseliuose paskendęs, skološe buvo, ir ir šita, ir mes visi eidavom, šeimos. Ganydavom ten karves, kiaules, žinot va, ir gaudavom ant metų šimtą litų pinigais, o viską produktais. Ten aliejus, duona, žinot, ir bulvės, ir vilna, ir šita, nu ir rugių, ir kviečių. Nu, viską duodavo vienu žodžiu. Nu, ir pjaudavo ten veršius, avis, tai pilvus, galvas atiduodavo mums, žinot. Sakau, septyni vaikai buvom, mes biednai labai gyvenom. Na, o paskui jau kaip užėjo rusai, tai mane va čia tas Liobys toks Tomas, buvo profsajungos pirmininku, tai mane įtaisė į tą restoraną Lipkės na keturiasdešimt... kur tos Lipkės

Liurijos, ten pardavėja. Tai Lipkė - Lipke vadindavo, bet
jisai Liurija.
Tai dukra buvo to restorano... Žinot, kaip nacionalizavo
jau, atėmė iš
šitų bagočių tokius restoranus, tai ta dukra liko vedėja
vienos
pamainos, o kita buvo - tai čia Paleckienė tokia, šita
Magdalena, kur
Justė buvo nuvežus jiems... Jau senai jinai... Nu, tai ta
kitos pamainos
buvo, tai kaip jau šitas, tai jau šita Laukytė, labai tėvai
jau. Juk ta
motina padarydavo ir kugelius iškepavo, arbatos mus
pavaišydavo. Tai
ten dirbau ligi karo, lig. Užėjo frontas, užėjo karas jau,
tai šita, ir
viskas likvidavosi konkrečiai.

Kl.: Ponia, o sakykit, kai jau ta tarybų valdžia užėjo 40
metais, ar
jums lengviau pasidarė gyventi?

Ats.: Nu, lengviau.

Kl.: Kodėl?

Ats.: Nu žinot, seserys pradėjo mokytis, žinot. Tėtė ėjo
jau šiton
melioracijon, gavo žemės, žinot, dešimt hektarų, kadangi
jisai tiek, vis
tiek ar būtų tėtei davę ar kitam davę tą žemę, vis vien
jiems išdalino,
žinai, taip buvo.

6:40

Kl.: Bet Lozuraičiui davė geriau, reiškia, buvo ???

Ats.: Taip. Nu ir davė porą arklių, porą karvių davė,
žinot, ir mes
patys pasisodinom, pasėjom viską jau, nusiėmėm viską. Bet
kiek čia
truko, atėjo vokiečiai, viską atėmė. Tas ūkininkas...

Kl.: Ūkininkų žemę atėmė?

Ats.: Atėmė tą žemę ir atėmė gyvulius, vėl viską, paskiau

jau buvo
blogai mums.

Kl.: Ir tą žemę vėl gražino Lozuraičiui?

Ats.: Tai, Lozuraičiui gražino tą žemę ir buvo apsėsta mūs
viskas ir
sakė, kad "nuimkit, padėkit, mes duosim". Ir jie mums nieko
nedavė.

Kl.: Lozuraičiai.

Ats.: Taip. Nedavė. Ji buvo gera, bet jisai. Ji buvo
mokytoja, žinot va,
ir pareidavau iš darbo, tai žinokit, jinai eidavo,
triūsdavo, ba
tarnaitės nebūdavo, kadangi neužmokėdavo atlyginimo.
Kadangi mes, žinot,
maistu imdavom, tai jau mums lengviau atsiimt. Tėtė ten...
Visi tuos
grūdus veždavo ir viską, juo pasitikėjo, kadangi jis labai
buvo
ištikimas, o jau šita, tarnautės, tai žinot, tai jau jos
pinigų
reikalaudavo, tai nebūdavo. Tai pabūna kokį mėnesį, jau
nemoka, tai vėl
išeina. Tai jinai nuo mokytojų, tai nuo pamokų, tai,
žinokit, pati
lakstydavo, šerdavo tas kiaules, viską darydavo pati,
žinokit.

Kl.: Ponia sakykit, kaip jums atrodo, žydams, Pilviškių
žydams, kiek jūs
juos pažinojot, kada jiems būdavo, na buvo lengviau, geriau
gyventi? Ar
prie Smetonos, ar vat 1940 metais, kai jau sovietai užėjo?

Ats.: Nu matot, jie prie ir Smetonos neblogai, gerai
gyveno, ir kaip
užėjo, žinot, šitie. Iš Pilviškių turbūt keturias šeimas
išvežė žydų
tiktai.

8:22

Kl.: Ką tokias išvežė?

Ats.: Šimbergą išvežė, paskiau, atrodo, kad ne Mauškį. Jie buvo po karo dar grįžę, žinot, jau kaip va ištrėmė. Buvo parvažiavę prie rusų, dar pas tėtę buvo mūsų atėję, žinot va. Tėtė vežiojo prekes jam, aš to pavardę žydo užmiršus, Mauškį.

Kl.: Kastinovskij. Dar kas nors, dar kokias žydų pavardes prisimenat?
Dar du?

Ats.: Nu, dar du. Negaliu pasakyt. Keturias šeimas žinau, kad keturias šeimas išvežė, žinokit va. Jo.

Kl.: Tai čia jų laimė buvo, kad juos išvežė.

Ats.: Nu, jo. Jie liko gyvi, jie liko gyvi. Jie, sakau, parvažiavo, vieni ir kiti buvo parvažiavę į Lietuvą.

Kl.: O kaip juos vežė jūs prisimenat?

Ats.: Nu, tai juos vežė, žinot... Nu, surinko, davė kiek ten pasiimt visko, žinot va, ir į traukinius, šituos visus, žinot, vagoninius, ir lietuvių vežėsi jie taip mokytojų iš kaimo, žinot, kurie buvo mokyti, apsišvietę, tokius vežė žmones.

Kl.: Tai čia vienu metu vežė ir žydus, ir lietuvius?

Ats.: Vienu metu, vienu metu ir žydus, ir lietuvius, vienu metu.

Kl.: Ar jūs matėt kaip juos vežė?

Ats.: Nu kaip ant traukinių mačiau, kaip juos pakrovė, kaip vežė, o taip tai žinot..., nemačiau taip.

Kl.: Kaip jie, žydai, jautėsi kaip juos vežė? Ar jie labai pergyveno, ar ramiai važiavo?

Ats.: Nu žinot, nusiminę visi buvo, nusiminę. Nusiminę visi buvo. Tiek lietuviai, tiek šitie žydų tautybės žmonės.

10:03

Kl.: Na, o paskui, kai vat vokiečiai užėjo, kada jau prasidėjo tos... Jau vat tos žydų bėdos visą laiką augo, kaip buvo, reiškia. Nuo ko prasidėjo viskas?

Ats.: Nu, tai kai vokiečiai užėjo, tai žinot, jau žydai nujautė, kad jau bus blogai jiems, žinot va. Nu tai čia krautuves, viską, žinokit, plėšė, darė, klausykit, lietuviai va, nešė viską. Čia tas viršaitis, toks Ambrasas buvo, žinot Vincas, tai tas viską, viską ėmė, darė, paskiau jau ir lietuviai, kur buvo parsinešę, žinot, namo ir aš dar buvau parsinešus, tai brolis liepė nešt atiduot atgal, žinot. Bet toksai Ilgūnas Petras dirbo raštininku policijoje, jis nešaudė žydų, nebuvo, žinokit, bet jis sėdėjo kalėjime. Nuėjau, bet jis nieko... Suprantat, tai broliui pasakė, kad tegu atneša, sako, ba yra va skundas, pasirašyta, kad jau aš parsinešiau namo, žinot, ten drabužių.

Kl.: O ką jūs parsinešėt?

Ats.: Medžiagos, tenai batų, žinot tokių va. Nevienodi tie batai dar būna, tai paskiau brolis liepė man nunešti. Aš nunešiau ir atidaviau.

Kl.: Iš kur jūs parsinešėt?

Ats.: Iš krautuvės. Iš žydų krautuvių, žydų, žydų krautuvės. Kaip užėjau, jau viską plėšė, visas krautuves. Jau žydai neturėjo teisės į nieką.

Kl.: Tai jeigu ką, žydo krautuvę plėšia, o ką jisai turi daryt? Jis nieko nedarė?

Ats.: Nieko nedarė. Vokiečiai eina su ginklais, vaikščioja - kur, ką jie gali rodytis. Jie tik slapstėsi, jau bijojo, jau žinojo, ką vokiečiai darys, nu.

11:45

Kl.: Tai žydų krautuvės stovėjo atidarytos?

Ats.: Taip, taip, nu. Buvo užrakintos, tai išplėšė duris, klausykit, langus, nu ir priėjo, žinot. Metropolis buvo, klausykit, degtinės parnešėm jaščikus, žinokit va. Tai šitą su tokiu Nasaičiu Antanu, jau jis dabar miręs, nėra, tai jis irgi ant tų, žinojo viską...

Kl.: Nu tas duris plėšė. Ar dieną, ar...?

Ats.: Dieną. Viskas dieną buvo, viskas dieną. Kaip užėjo, va tik tuoj nušovė tą Mauškę, tokį žydą, žinot, toks storas mažiukas buvo. Bėgo per kelią ir paklausė, kas čia, sakė, kad "Jude" jau ir davė vieną sykį ir krito.

Kl.: Tai kas jį nušovė?

Ats.: Vokiečiai, vokiečiai. Dar čia pirmom dienom karas kaip buvo, kaip vokiečiai užėjo, čia pirmom dienom buvo.

Kl.: Jūs tą matėt, kaip Moškę nušovė?

Ats.: Taip, taip. Aš čia buvau prie Rybako kampo ir mačiau. Gulėjo ant bruko ištiestas va čia, ant aikštės.

Kl.: Jūs jau matėt jį nušautą?

Ats.: Jo, jo.

Kl.: O šovė?

Ats.: Nu, kaip šovė, pokštelėjo ir viskas, ir krito žmogus, nu.

Kl.: Tai vokiečiai jo paklausė, kas jis toks?

Ats.: Jo, vokiečiai. Nežinau kieno ten paklausė, kas do vienas. Sako "juden", žydai - ir pylė.

Kl.: Tai čia buvo toks pirmas šaudymas.

Ats.: Pirmas, pirmas ir čia pirma diena, kaip jie čia užėjo ir šitaip buvo.

Kl.: Ir tada prasidėjo tas plėšimas, reiškia.

Ats.: Taip, taip, tas plėšimas prasidėjo. Visiėjo, visi nešė, kiek kas galėjo, žinokit va.

13:23

Kl.: Ir vokiečiai nešė.

Ats.: Ne, vokiečiai nenešė. Kur jie nuneš, kad jie eina tolyn, kur jie neš? Jie nenešė, čia lietuviai viską nešė.

Kl.: Vietiniai, pilviškiai.

Ats.: Vietiniai pilviškiai čia, jo. Čia vienu žodžiu, nu aplinkiniai visi, va čia dvarniai (?) daugiausia... ba čia mieste tai vien žydai buvo. Žinokit, čia toks Mikalavičius tik buvo vienas, gyveno, ir paskiau šitą, Rinkevičius toks, Žydrauskaitė tokia, o kiti, kitur visur, žinokit va. Toliau biskį ten jau baigiasi gatvė, tai jau lietuvių buvo tokių, tai jie... Žydų... Ten buvo tokie, žinot, kaip kumečiai, nabagais

vadino, tvartai ten jų. Jie gyveno čia centre, o jie turėjo dar kitą namelį, tai va.

Kl.: Na, o kaip tas plėšimas atrodė? Nu, jeigu išplėšė duris, atidarė, tai tas žydas, ar jisai buvo, stovėjo jisai toj krautuvėj?

Ats.: Ne, ne. Jis nebuvo krautuvėj visai, jisai gyveno kaip Neimarkas, tai jis viršuj, o jau jo kambariai buvo viršuj, antram aukšte ir jisai tenai buvo. Nebuvo visai apačioj jisai nei atėjęs, nei nieko, nesirodė. Nu, vienu žodžiu žydai slėpėsi nuo vokiečių, bijojo.

Kl.: Tos krautuvės tuščios buvo.

Ats.: Taip, tuščios. Nebuvo nei jokio žydo, nieko, nieko.

Kl.: Na, o paskui, jau kaip prasidėjo toliau žudynės, kokios vyko?

Ats.: Nu, tai jau paskiau pirmiausia tai surinko aktyva, kurie buvo aktyvistai, žinot. Komjaunuoliai kurie buvo, ir jaunimą, tai surinko jau ir varinėjo šituos, va jau. Nu, tai teko ir man būt.

Kl.: Kokiam klojime jie gulėjo?

Ats.: Vokiečio buvo kluonas, šito..., Jėzus, Kron, Kron... Vokiečio buvo, žinokit, malūnas, ir ten šone malūno buvo kluonas didelis labai. Tai į tą kluoną varydavo visus gult, visus šituos. Senus tai ne. Jie negalėdavo vaikščioti nei šaligatviais, jie turėdavo bruku vaikščiot. Penkiakampė žvaigždė prieky, užpakaly geltona - prisiūtos va, ir neleisdavo. Jeigu pamatydavo einant šaligatviu, tai spardydamo, daužydavo juos visus.

15:46

Kl.: Kas spardydamo?

Ats.: Nu, lietuviai, lietuviai va. Laurynautukas spardydamo, toks Štimas Petras spardydamo, žinot, Štūra toksai Jurgis buvo, jau toks budelis, nu, ir Ramanauskas. Nu, čia jie visi, kurie, žinokit, šitie buvo tokie aktyvūs mieste, tai jie visi šitaip daro.

Kl.: Tai jie surinko, reiškia, tuos aktyvistus. Dabar tie aktyvistai buvo žydai ir lietuviai, ar tik žydai?

Ats.: Žydai, žydai visi buvo, žydai.

Kl.: O lietuviai, kurie buvo komunistuojantys, komunistai, komjaunuoliai?

Ats.: Nu, tai šitą tokį Račkauską tai jau buvo sušaudę seniau. Nu Račkauską. O Kairiūkštį tai tokį sušaudė, kaip žydus šaudė. Iš pienininkų Bartašių išvedė ir sušaudė su žydais kartu. Ir mūsų tėtę atėjo pas Lozuraitį išvest, kaip žydus sušaudė. Atėjo Kaminskas ir Ramanauskas. Tas Kaminskas tėtę įtarė... Prie kiaulių, žinot, stoty dirbo, nu, bekonus priiminėdamo, žinot, ant svarstyklių dėdamo tenai, tai jie ten biskį susikivirčiojo, kaip ten, nežinau. Nu, ir atėjo, žinokit, ir jojo klėty jau, žinokit... Tie atėjo, jau ant klėties, bet tėtės širdis nujautė, ir jis išėjo. Čia sodas kaip buvo, ir grabė tokia, kanalas didelisėjo, ir jisai pamatė, šitą išėjęs, o tam kanale žiūrėjo, žinot, per obelis ir takas tiesiai ant tos klėties - ir vienas į tą namą Lozuraičio ten va buvo, žinot va. Klėtis šitaip stovėjo, o namas šitaip stovėjo. Tai kaip tėtė atėjo, nenuėjo į tą namą, bet tiesiai nuėjo į tą klėtį jau tėtę paimt, tai tėtė tada lanku lanku ta grabė nuėjo link

Barzdų. Beveik aštuonis kilometrus apėjo aplink ir saulei tekant parėjo namo ir mamytės klausia, sako, "Elžbiečiuke, niekas nebuvo atėjęs manęs ieškoti?", sako, "ne". Tai užsilipo ant aukšto, sako, jeigu kas ateis, tai pasakyk, kad manęs nėra namuose. Nu tai, tai paskiau niekas neatėjo, bet atėjo Lozuraitienė, jau ta ūkininkė, prašyti, kad tėtė mūsų eitų dirbt, ba nėra kam dirbt, žinot. Tai tėtė nėjo, sako, "užsiundė, kad mane sušaudyt, sako, tai aš neisiu". Tai paskiau atėjo tas Lazorius vienu žodžiu, jau prašyt. Garantavo, kad niekas nešaudys jau ir šita... Tai paskiau jį vėl ant darbų.

18:28

Kl.: Tai kada čia tas atsitiko, prieš šaudymą ar...

Ats.: Kaip šaudė žydus.

Kl.: Tą pačią dieną?

Ats.: Tą pačią dieną, tą pačią dieną. Po pietų kai vežė juos visus ir tada jau jie buvo, žinot...

Kl.: Tai mes ten buvom, ten toj vietoj. Tai ten visiškai greta juk ir šaudė, greta Lozuraičio.

Ats.: Taip, taip. Nu, ant Lozuraičio. Tai dar Lozuraitis pasakė šita: "dabar žydams, o dabar bus ubagams dar kitas kalniukas". Taip jis pasakė.

Kl.: Tai jie sugalvojo, kad galima dar tuo pačiu sušaudyt ir jūsų tėtę.

Ats.: Taip, taip, tėtę. Atėjo tėtę, klausykit, iškvietė, išvedė, žinot. Tai visi mūsų vaikai žino ir mes, ir jis tai žino tą patį.

Kl.: Na, o kaip buvo su tais pirmaisiais, kur surinko?
Sakot, kad buvo
tiktai žydai?

Ats.: Aktyvistai.

Kl.: Kiek jų buvo, šitų žydų?

Ats.: Nu, čia žinot, gal kokia dvidešimt, apie trisdešimt
gal va tokių
buvo.

Kl.: Ir vaikinų, ir merginų.

Ats.: Taip, taip. Sakau va kaip ta Rokė Liurijos sesuo va
tos, kur
Zelenytės (?), paskiau į Ameriką išvyko, tai josios teta
sušaudė pirmą
sykį. Paskiau, nežinau, už kelių dienų ten, neatsimenu...
Žinot, kad
būtume žinoję, tai būtume rašęsi, žinokit, va kaip čia, kad
bus taip,
kad reikės kam nors... Nu tai į šita, tai paskiau jau
šitas, jau
žinokit, kad jau čia jaunimas aktyvistas, tai galvoja, gal
jie, žinot,
gal priešinsis, ką darys, tai vienu žodžiu paskiau jau
tiktai šituos
visus, moteris, žinot, senesnius, visus jau varė.

Kl.: O tuos aktyvistus gal prisimenat vat. Kas dar buvo toj
grupėj
aktyvistų?

Ats.: Nu, tai, sakau, Ražanskis buvo, ta Liurija, ta
Liurija Rokė buvo.
Nu, tuos du tai atsimenu, žinot va. Ražanskis tai buvo
komjaunimo
sekretorius, tai jau žinau tikrai, žinot. Ba eidavom mes,
žinot, vakare
su tokiais, nešdavom tokius, tokie... Lazdos, ir
uždegdavom, žinokit,
tai per miestą eidavom dainuodami, žinot šita, kaip čia,
"starana maja,
Rasija". Ten mokė, tai dar aš neužmiršus dabar, tai
dainavom, eidavom
gatvėm ir jau dainuodavom.

Kl.: Ir jūs eidavot?

Ats.: Jo, jo.

Kl.: Tai jūs priklausėt komjaunimui?

Ats.: Aš buvau įstojus, bet aš dar bilieto buvau negavus, tai, žinot, va. Tai sakau, mane šaukė į tą saugumą čia, tai rodė pistoletu, nu jau automatu ar ko, šita, viską, tai aš verkiau. Sako, liepė į bažnyčią kaipėjot nežiūrėt, sakau, niekas man nieko nesakė ir nieko aš nežinau, vienu žodžiu. Sakau, aš nežinau ką čia reiškia ta organizacija, sakau, aš priklausiau, sakau, skautuose ir buvau angelaičiuose, sakau. Visokių yra, sakau, aš čia nesuprantu, ką čia reiškia. Sako, čia komunistų organizacija. Sakau, aš nežinau, ką tas komunistas reiškia.

Kl.: Tai kas ten jus gąsdino?

Ats.: Nu, lietuvis koks, bet ne, žinot... Jie čia buvo atvažiavę su tais iš Vilkaviškio kokio tai saugumo, nežinau žinot, jau čia.

21:40

Ats.: Uniformuotas ar civilis?

Ats.: Civilis buvo, civilis.

Kl.: Tai tada jums nieko nebuvo.

Ats.: Mus... Liepė mums trims nesusitikinėti draugėms. Tokiai Kalinauskaitei Julei ir šitai ??? Onai liepė, kad mes nesusitikinėtum, buktai mes susirinkimus tokius tai darom, tai mums sakė. O kai mes draugės buvom, tai mes visada eidavom visur, žinot, į miestelį mes tai išvis... Nei viena nebuvo tokia judri, žinot, kaip aš, būdavo, visur

einu, žinokit va. Justytė daug jaunesnė buvo, o Milė tokia
lėtesnė sesuo
ta, Juškevičienė, o aš tai buvau, žinot, jau tokia
blatnesnė biskį
visur. Su šita Regina čia Vereškų mes čia draugės buvom ir
su tom,
žinot, mokinausi. Kartu su Kalinauskaite ta Jule, nu ir
sakau,
užeidavom, būdavo, vakare, tai po miestą vaikščiojom, žinot
va. Na, jie
tai mums sako, kad mes vienu žodžiu susirinkimus kokius tai
darom.

Kl.: Na, tai jums tai nieko nebuvo, kas žydams buvo, tiems
žydams
komjaunuoliams?

Ats.: Kaip?

Kl.: Ką darė tiems žydams komjaunuoliams?

Ats.: Nu tai sakau, juos suėmė ir varydavo gult į tą,
Šešupę varydavo...
Į tą Pilvę varydavo. Varydavo į tą klojimą gult visus
šituos aktyvistus
va, o paskiau pirmiausia juos visus sušaudė.

Kl.: Tai kiek laiko juos ten laikė, tam klojime?

Ats.: Nu, aš nežinau. Gal kokį, jie čia buvo kokį mėnesį,
daugiau gal
biskelį. Varydavo į Pilvę gult, kelt. Su kaldra ir su
paduška ir šlapius
varydavo į kluoną gult juos visus.

Kl.: Tai čia vieną kartą jūs taip matėt?

Ats.: Kožną kartą! Aš eidavau iš darbo. Siūt mokydavausi
pas tą
Janulaitį Juožą ir eidavau namo ir visada matydavau,
žinokit. Jau juos
taip pavakare, ne tamsu, jau čia pavakariai tokie, žinokit,
jau būdavo
šešta valanda - jau juos varydavo. Ir varo kožną kartą,
paskiau iš ryto
jau juos taip kur patvarkyt čia gatves ar ką, žinot va. Ant
darbų tokių:

tai valyt ten, tai kur arklis prišikta tenai tai jau
sutvarkyt viską,
tai va.

Kl.: Tai juos nuvarydavo prie Pilvės. Ką jiems darydavo?

Ats.: Nu, liepdavo gult kelt, gult kelt, tai jie guldavo ir
keldavosi su
ta patalyne savo. Tai visus šlapius varydavo su patalyne į
tą klojimą
miegot ant nakties.

Kl.: Tai jie naktį turėdavo šlapi miegot?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Tai kaip jau jie ten turėjo atrodyti?

Ats.: Nu tai pasakykit, nu pasakykit. Jau nežino kaip
kankindavo. Paskui
suguldydavo čia ant bruko - paklausykit, čia kaip kolūkio
kontora - ant
bruko, klausykit, bananais duodavo, klausykit, mušdavo,
žinokit.
Nežiūrėdavo - per galvas, per kojas, per visur dar su
tokiom guminėm,
žinot va, daužydavo.

Kl.: O kas į Pilvę varydavo juos?

Ats.: Nu, tai lietuviai. Va Ramanauskas, Kaminskas, čia
Strimaitis tas,
Laurinaitis varydavo, paskiau čia Jurgis Štūra. Nu, čia
daug, žinot, tie
visi, kurie prisidėjo į tuos baltaraiščius, tai jie visi
čia
ir vadovavo, darė viską.

25:10

Kl.: Kada jie jau taip susiroganizavo į tuos, Sakot, va
baltaraiščiai.

Ats.: Nu, tai tuojaus jie jau. Kaip tiktai jau čia užėjo
tas, jie
susitvėrė, tie baltaraiščiai.

Kl.: O tai tuos komjaunuolius jie kankino. Ar jie ginkluoti būdavo?

Ats.: Ėjo su ginklais, ėjo su ginklais.

Kl.: Kokius ginklus jie turėjo?

Ats.: Nu, šautuvai, tokie šautuvai. Šautuvai tokie buvo. Aš nežinau, kaip jie vadinosi, žinot. Aš merga buvau, tokia mergiščia, vis vien aš tų ginklų nemačius buvau ir aš nežinau jų. Vieni būdavo ilgi tokie, o kiti trumpesni. Čia tokie trumpesni buvo.

Kl.: Tai tie žydai, ar jie klausydavo jų, kai liepdavo?

Ats.: Klausydavo, klausydavo, kur neklausys kas jų, klausydavo.

Kl.: O ten vat, kai sakot, ant to bruko suguldydavo, mušdavo? Tai dieną juos mušdavo?

Ats.: Dieną, dieną. Eidavau pietų laiku, žinokit va, ir suguldyta būdavo. Guli ir tyli. Klausykit, ką jie, prieš ką jie pasipriešins?

Kl.: Na, o kaip žmonės į tą viską žiūrėjo? Tai vis tiek jūs vaikščiojot pro šalį.

Ats.: Nu, tai baisu buvo, baisu, žinot. Buvo kitų, kur džiaugėsi, kad daro.

Kl.: Buvo, kad džiaugėsi.

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Manė, kad teisingai daro.

Ats.: Taip, taip.

Kl.: O tai kodėl džiaugėsi?

Ats.: Nu, kad skaitosi, va žydai biznieriai buvo, jie turėjo jau daugiau visko, viską. Namus turėjo, žinot, ir žemių daugiau turėjo. Fabriką, toks ožkutes (?) turėjo, žinot šita, o Fridmanas tai kailių turėjo ant stoties šita fabriką ir parduotuvę čia turėjo kailių ir drabužių ir šitų medžiagų.

Kl.: O kada juos sušaudė, tuos, kurie buvo uždaryti klojime? Tuos komjaunuolius.

Ats.: Nu, tai juos sušaudė prie žydų, čia rugpjūčio mėnuo buvo. Žinot, negaliu pasakyti aš ir datos, o paskiau jie dar duobes iškasė aniems. Dar duobes.

Kl.: Iš kur jūs žinot, ponია, kad jie iškasė aniems duobes?

Ats.: Nu, tai žino, dar tie matė. Matė mūsų tėtė, kaip ten kasė duobes, nu. Bet ant tos žemės... Klausykit, dabar ten krūmais apaugęs, tada tai nebuvo krūmų, buvo grynos pievos, žinokit. Tik ten durpynė, čia prie namų buvo netoli tokia prie kelio, o čia viskas buvo laukas, nieko nebuvo, klausykit. Buvo šienauta, žinot, viskas, tai viską matydavom.

Kl.: Mes buvom ten.

Ats.: Nu, buvo, nu, jo, tai va,

Kl.: Tai kaip tuos komjaunuolius sušaudė, jūs matėt?

Ats.: Ne, tik kaip varė juos.

Kl.: Kaip komjaunuolius varė?

Ats.: Jo, jo, kaip komjaunuolius varė. Šituos visus aktyvistus, vienu žodžiu.

27:52

Kl.: Kur jūs buvot tuo metu, kai juos varė?

Ats.: Kaip?

Kl.: Kur jūs buvot tuo metu, kai juos varė?

Ats.: Čia apie pietus. Aš ėjau namo pietų valgyt, ba aš keturis kartus pareidavau. Eidavau iš ryto pas tą Janulaitį, kur jau jisai žydus šaudė, ir grįždavau pietų namo. Ir nuo pietų vėl ateidavau, ir vakare vėl eidavau namo, pavakare, tai aš viską čia matydavau, tą visą laiką kas čia darydavosi.

Kl.: Ir ką jūs matėt tą dieną, kai juos jau varė šaudyt?

Ats.: Nu, tai jie buvo visi surikiuoti, juos Pikčius (?) varė, visi buvo surikiuoti, žinot va, prie policijos, čia nuvados ir juos varė visus.

Kl.: Kas juos šaudė? Janulaitis šaudė juos, dalyvavo šaudyme?

Ats.: Taip, taip. Dalyvavo.

Kl.: Tai Janulaitis visus šaudė?

Ats.: Taip, taip. Ir šitus šaudė, ir anuos šaudė. Sakau, aš liudininkė buvau teisme. Jis mane, sakė, kad nepažįsta visai.

Kl.: Ką jūs matydavom tom dienom ???, ką jūs matėt, ką jūs ten darėt. Iš ko jūs sprendėt, kad jisai šaudė?

Ats.: Nu, kad atnešė jam šautuvą. Vieną kartą ir kitą kartą atnešė Lakmistras, tas lietuvininkas, karys, jisai dar Amerikoje, yra gyvas gal jisai, žinot. Tai jis...

Kl.: Tai jie laikė, atnešdavo šautuvą?

Ats.: Atnešė šautuvą, pasišnekėjo va, ir išėjo, nu. Ir paskiau va, jau kaip ašėjau ir jie ten stovėjo visi, čia. Strimas tas toksai Petras, Buraga. Jie, nu čia, tie visi vienu žodžiu - jie varė šituos - kur varė aktyvistus, tai jų mažiau buvo, bet kai varė jau tuos senukus, kitus ir su vežimais vežė, žinot, ir nėsčias moteris, tai jau buvo. Sakau, dar aš dvidešimt septynis suskaičiavau, ir jų dar daugiau buvo. Ir iš kaimų buvo, žinot, tokių vat.

Kl.: Dvidešimt septynis ko jūs suskaičiavot?

Ats.: Kurie varė tiktai, kiek atsimenu jau. O dar kitų ir neatsimenu, žinokit.

Kl.: Sakykit, ponias, o kada iš tų komjaunuolių ten tyčiodavosi, mušdavo, ar prie to vokiečiai būdavo prisidėję?

Ats.: Ne, ne.

Kl.: Nei vieno karto?

Ats.: Nebuvo, nebuvo. Nei vieno vokiečio nebuvo. Ir policijoje - va jeigu šaudė, nei vieno vokiečio nebuvo, vieni lietuviai buvo, visi.

30:17

Kl.: O policininkai uniformuoti būdavo, reiškia, mušdavo juos?

Ats.: Taip, uniformuoti buvo, kiti civiliai buvo. O kaip žydus varė šaudyt, tai visi civiliai buvo.

Kl.: Tuos komjaunuolius kaip varė šaudyt?

Ats.: Ir visus. Ir anuos, ir komjaunuolius, buvo civiliai apsirengę.

Kl.: Tai policininkai apsirengdavo civiliais drabužiais?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Jau ??? ??? ???.

Ats.: Sakau, kai varė žydus, šitus jau visus sušaudyt, tai tiktai mašinoj jau vokietis sėdėjo, ir kulkosvaidžiai buvo. Žinot, vokiška atidengta tokia mašina. Na, o ten tiktai vienas vokietis buvo.

Kl.: O kai tuos komjaunuolius varė šaudyt, ar buvo kulkosvaidžių?

Ats.: Ne, nebuvo. Nei mašinos nebuvo. Tik kaip šituos varė visus.

Kl.: Tai jau, reiškia, nuvarė tuos komjaunuolius, sušaudė. Jūs žinojot, kad juos sušaudė?

Ats.: Taip, taip, žinojom.

Kl.: Jūs žinojot, kad sušaudė?

Ats.: Jo, jo.

Kl.: Na, o tas pats didžiausias šaudymas kada buvo?

Ats.: Nu, tai rugpjūčio, į pabaigą. Rugiai buvo kirsti, žinot, rikės buvo va šitaip, žinot va, tai tokios. Data tai tikrai negaliu pasakyt, tik rugpjūčio mėnesį.

Kl.: Bet maždaug vat nuo tų komjaunuolių sušaudymo per kiek laiko?

Ats.: Nu, tai čia aš nežinau, gal praėjo kokia... Savaitė nepraėjo jau turbūt, nepraėjo. Sakau, kad būt žinota, tai žinokit, būt viskas surašyta ir jums būt... Puikiai žinot, o šitiek metų jau praėjo, žinot

va.

Kl.: Tai čia jau maždaug aišku yra ????.

Ats.: Taip, taip, nu jo, tai. Sakau, neduodavo nei valgyt paduot,
žinokit, nei nieko. Baisiausia kaip mušdavo. Tai paskiau čia va
Kalinauskas Antanas, tai žinot, tai nešdavo tai Lipkei, tai Liurijai
ten paduot valgyt, žinai, ba neduodavo nei į krautuvenę, nei apsipirkt,
nei nieko, ba jiems negalima. Neduodavo.

Kl.: O kaip, ką valgė tie, kur klojime buvo? Vis tiek jie mėnesį išbuvo,
tai jie turėjo ką nors valgyt. Taigi mėnesį žmogus negali išbūt.

Ats.: Nu, tai paleisdavo, atveasdavo vienu žodžiu šitą jau čia į namus,
tai čia duodavo tai pasiimt. Tai palydėdavo dar kožną į namus, dar
duodavo, žinot.

Kl.: Atveždavo į namus, ir jie pasiimdavo valgyt.

Ats.: Valgyt, jo. Dieną tai jie nelaikydavo, tik nakčiai varydavo, tai
va. Pavakarę išvarydavo ir suguldydavo ten vienu žodžiu į tą Viša...,
Pilvę pirmiausia, paskiau sakau šlapius. Sakau, nēr gyvų, dar šalia
gyveno irgi toksai. Jisai buvo ryšių viršininkas, tai viską, klausykit,
matė, žinot, bet jo žmona buvo žydėlkaitė, bet ji buvo perėjusi į
katalikus, tai neėmė josios. Irgi bijojo baisiausiai.

Kl.: Na, o paskui jau, reiškia, kai sušaudė tuos komjaunuolius ir paskui
jau sušaudė tuos likusius visus, tai ten visus šaudė. Ten tik buvo
vyrai, moterys.

Ats.: Taip, taip, visus. Vaikus mažus, visus, visus bendrai. Kad dar aš

nežinau. Ėjo sesuo, atrodo, ir dar kas čia, kad sakė, putas
net žinokit
iš tos duobės ten kraujais ritosi.

Kl.: Tai pasakojo.

Ats.: Ten žinot, ba sesuo Juškevičienė, tai jinai eidavo
karvių melžt,
tai žinot va, pas tą Lozorių.

Kl.: Ai, Emilija čia pasakojo.

Ats.: Jo, jo. Tai šitą žinot, tai jau baisu.

Kl.: Na, mes bandysim, jo. Užrašysim ir Emiliją tada.

Ats.: Jo. O paskiau, po tų jau visų tai čia Šimbergo šitam
restorane tai
jau buvo tos pakasynos, jau tas balius. Tai ėjo visi ir pro
mus - mes
šalia Janulevičiaus tokio Juozo gyvenom, tai ant gatvės mes
ėjom, žinot,
ir eina, taip saulė, šilta. Mamytė sako: "tai kur,
Uršuliuke, eini",
sako, "einu ant pakasynų". Taigi ir Gitavičių, gėrė ir
dainavo čia tam
Šimbergo restorane, visus vaišino už tą, už tą sušaudymą.

Kl.: Visi buvo susirinkę.

Ats.: Taip, jau visi.

Kl.: Na, o tą dieną kai šaudė, ką jūs matėt, ką jūs
prisimenat?

Ats.: Nu, aš tiktai mačiau, aš ten kaip šaudė nemačiau, bet
šitie, kur
visi varė, jie visi sakė, kad šaudė juos. Tik mačiau, kaip
varė visus.
Kaip aš ėjau ant pietų, tai aš mačiau viską, kaip varė juos
visus. Ir
mačiau, Krukis buvo, pažinojau va. Tai pas jus ten yra
turbūt sąrašai,
aš buvau padavus, dvidešimt septyni tie, kurie varė.

35:01

Kl.: Tai jūs tuo metu Pilviškiuose buvot.

Ats.: Pilviškiuose. Ašėjau nuo pietų, parėjau,ėjau jau va apie kokią pirmą ar antrą valandą. Va tokią valandą ir mačiau viską.

Kl.: Tai ką jūs matėt?

Ats.: Nu, mačiau kaip varė juos va jau. Dar kitas kad nepaeina, tai dar duoda bananų, žinot va. Puolė, kiti rėkė, žinokit, viską.

Kl.: Visi pėstiėjo, ar kitus vežė?

Ats.: Kitus vežė. Kur seni visai buvo, tai vežė.

TAPE 2

Kl.: Tai dabar, poniam, aš noriu jūsų paklausti, reiškia, jie varė žydus iš namų. Jau žydai nebuvo iš savo namų išvaryti prieš sušaudant?

Ats.: Ne, jie buvo... Šitie žydai namuose gyveno. Šitie visi apsupo namus.

Kl.: Reiškia, žydai gyveno savo namuose.

Ats.: Taip, jie, šitie visi, kurieėjo su šautuvais, apsupo namus ir juos visus išvarė iš namų ir varė va. Čia ant aikštės suvarė į eiles, vienu žodžiu, visus ir varė.

Kl.: Ponia, aš noriu dar paklausti. Kol žydai gyveno savo namuose, tai dar tie visi baltaraiščiai - ar naudojosi jais kaip nors? Ar turėjo kokios nors naudos, kol dar žydai buvo nesusaudyti, dar neuždaryti?

Ats.: Ne.

Kl.: Ar emė turta, galbūt ten mergaites va skriaudė, reiškia, ten dar ką jie darydavo?

Ats.: Nu, šitą ne, žinokit. Tiktai buvo iš Antanavo tokios dvi žydžiukės, labai gražios, šviesiaplaukės, tai čia, žinokit, jau vokiečiai jasias iš komendantūros parsivežę... Tai jau jas tem prievartavo, viską, o paskiau dar jasias išdavė mano, mūsų tėtei, tam Lazoriui, tai atvežė. Tėtė mūsų vežė jasias į kaimą. Ir pasivijo, negaliu pasakyt kas pasivijo, ar vokietis, ar lietuviai, ir paėmė jasias ir išvežė į Vilkaviškį ir sušaudė, jau kai buvo sušaudyti žydai.

Kl.: Gal atsimenat pavardes tų mergaičių?

Ats.: Negaliu pasakyti, žinokit va, iš Antanavo. Iš Antanavo dvi žydžiukės buvo, labai gražios.

Kl.: Tai jas jau laikė komendantūroj?

Ats.: Taip, laikė komendantūroj ir ten, žinot, naudojosi visaip, kaip norėjo, iš jųjų.

Kl.: Vokiečiai ar vietiniai, mūsiškiai?

Ats.: Kaip?

Kl.: Mūsiškiai ar vokiečiai?

Ats.: Vokiečių buvo komendantas, vokiečių.

Kl.: Na, o paskui jau kai varė tie, šitie vat. Reiškia, ką jūs matėt dabar varant iš tų baltaraiščių Pilviškių?

Ats.: Nu, tai šitie buvo ir ne baltaraiščiai, ir visiėjo, davė, prašė, kad eitų, vienu žodžiu va duos ten turto, viską, žinot. Namus davė, butus davė, namus davė ir gyveno va. Gyveno toks Buraga Pijušas, paskiau Strimaitis Petras, paskiau Norkevičius, Janulaitis, paskiau

šitas
Besusparis ant žydų turto, Baltūsis ant žydų turto. Nu,
daug vienu
žodžiu, aš tai turiu sąrašą susirašius, kurie gyveno ant tų
žydų visų
turtų, žinot. Ir ant visos vienybės ėjo gyvent. Nu, ir
suėjo gyvent ir
kurie nešaudė žydų, gyvent va.

Kl.: Tai jūs sakėt, kad jie šaudė?

Ats.: Taip, taip, šaudė. Dar sakau, Juškai tokie, žinot,
Totoraitis
toksai, paskiau Kalasavičiai du broliai čia iš Piliūnų
kaime, šita,
Janulevičius, Adomaitis. Nu, sakau, dvidešimt septynis aš
tiktai
suskaičiavus jau, kurie šaudė.

4:05

Kl.: Tai kaip jūs supratot, kad jie šaudė?

Ats.: Nu, kad jie varė. Kurie varė, tie ir šaudė. Su
šautuvais buvo ir
tie varė, ir tie šaudsė, klausykit, ten tik piškėjo viskas.

Kl.: Ar buvo jų tarpe vokiečių?

Ats.: Sakau, vienas vokiečių tik sėdėjo tam viliuke, kur
vairavo, su
kulkosvaidžiu, o daugiau nebuvo nei jokio, nei jokio.

Kl.: Vokiečių sėdėjo, reiškia.

Ats.: Taip, vokiškais rūvais sėdėjo, o čia sėdėjo
Ramanauskas, Kaminskas
sėdėjo va, Baltūsis Antanas sėdėjo.

Kl.: Toj mašinoj?

Ats.: Toj mašinoj, jo.

Kl.: Ar ta mašina prieky važiavo, ar gale žydų tos kolonos?

Ats.: Iš paskos, iš paskos važiavo.

Kl.: Atseit, kad iš kuklosvaidžio nušaut jeigu kas nors bėgs.

Ats.: Kad bėgtų, o ką. Taip, taip.

Kl.: Nu, ir ten juos kai varė, juos mušė, tuos žydus?

Ats.: Nu, tai kurie nepaėjo, sakė, mušė juos visus.

Kl.: O jūs ką matėt?

Ats.: Ne, aš tai nemačiau, bet žmonės ant ????. Tik varė čia tiesiai, žinot, kaip važiuojat, matot namai, namai. Tai matė žmonės, žinokit, klyksmai, riksmi, sakė, baisiausi buvo.

Kl.: O ta ponia sakė, reiškia, jūsų du broliai, irgi jie buvo, reiškia.

Ats.: Taip, buvo du broliai mano. Jie nebuvo prie žydų. Šitas Alius, Algirdas kur jau, šita, Kirvelaitis, tai jisai įstojo į tuos, kaip tik susitvėrė jau čia pirmom dienom tie baltaraiščiai, tai įstojo, užsirišo jis ant rankovės tą balta raištį ir jau jisai ėjo, žinot, pas tokį... Jis Trumpikis, Trumpikis, o pavardės nežinau - žinot, daryt krata, atimt bat, kaip iš krautuvės parsinešę tų daiktų, žinot va, daryt krata. Tai ten jisai labai gerai vokiškai mokėjo kalbėt. Ir vokietis ten pasimaišė, žinot. Klausia, "ko jie nori", sako, "atėjo krata pas mane daryt". Tik davė ir nušovė vieną tokį Baltrušaituką. Tada brolis metė, žinokit, viską ir tą ginklą atidavė nunešęs ir daugiau nedalyvavo visai jau. O šitas Liudas brolis, tai buvo sargyba, ne sargyba, bet buvo ant elektrinės... Elektrinė pas mus buvo, žinot va, ant Šešupės kranto, tai jisai budėjo. Tai jam atnešė, davė ginklą, kad jeigu eis per elektrinės tiltą, žinot, žydai, kad jau ten šaudyt. Tai Kirkilovskis

toksai, perėjo
jisai, praleido jį, ir jisai niekur nedalyvavo. Bet kaip
užėjo rusai,
tai kontrazviedka, žinot, tik pirmos linijos, tai va...
Kontrazviedkai
pasakė, kad vienu žodžiu su vokiečiais turėjo reikalą, nu
ir paėmė vieną
ir kitą. Ir paskiau klausinėjo visus žmones, viską, ir
jiems bylos
nesudarė, kadangi jie nedalyvavo žydų šaudyme ir paleido.
Pustrečių metų
vienas sėdėjo Molotovskaja oblastj, o kitas Maskvos šone
Taravo stotis
buvo. Dar sesuo buvo nuvažiavus mano viena, vyriausia, pas
jį į tenai,
paskiau paleido, parvažiavo vienas.

Kl.: Na, o ką jie pasakojo? Jie gi pasakojo turbūt vis
tiek, reiškia, ką
jie matė tą dieną, kai šaudė žydus?

Ats.: Nu, tai tas Alius, brolis, ką jisai matė, jisai nieko
nematė.
Jisai bijo - kiaulę pjauna, tai, būdavo, lenda į lovą ir
ant galvos
pagalvę užsideda, klausykit, tai jisai nieko nematė, jisai
niekur nėjo.

Kl.: O Algirdas?

Ats.: O Alvydas tai, žinot, jisai dirbo miestely, ten
elektrinėj, tai
jisai irgi. Kaip tik žinojo, tą Laurynaituką žinojo ir
kitus, tai jisai
žinojo vienu žodžiu. Žinot, kaip buvo: draugai, mieste
susieidavo... Nu,
ir visi vat, žinokit, miestely visi... Tik pirmiau... Ir
dabar sakau,
išmirę jau čia tremtiniai, politiniai kaliniai suvažiavę,
visi, o kad
vietinių gyventojų, tai sakau, aš numirsiu, dar Lukošienė
numirs,
Kalinauskas Antanas ir jau liks, kurie nieko nežino, nu.

8:13

Kl.: Bet aš dėl to ir noriu užrašyt.

Ats.: Ir jau nieko neliks, žinokit, nieko neliks, niekas nežinos jau, suprantat.

Kl.: Taip, taip.

Ats.: Užtat, kad visi jau išmirę. Daleiskim, mūs tėtė būtų, kiek pripasakotų, ir mamytė - kaip ten ėjo, matė, klausykit, ir visi. Nu, sakau, o kad nėra žmonių. Ir ant Kriūkų ten ėjo, Akelaičiai tokie ir Žukai buvo, nu daugiau, nu visi, nėra, nėra. Kurie ir tarnavo dar pas tuos žydus, ir tų jau nėra. Nu, nėra, sakau. Sakau, kiek paimsi, tai čia dabar nieko pas mus, tai čia nieko nėra.

Kl.: Na, o sakykit ar jūs nepykot, kad jūsų broliai tuos raiščius užsirišo, šautuvus nešiodavosi.

Ats.: Nu, tai brolis Algirdas neturėjo raiščio, nebuvo užsirišęs ten.

Kl.: O koks buvo skirtumas, kodėl vieni turėjo raiščius, kiti ne?

Ats.: O jisai visai nedalyvavo. Jisai nedalyvavo, jis kaip budėjo ant elektrinės tilto, elektriku dirbo. Ir jam davė šautuvą, kad jis nepraleistų žydų, kad bėgtų va, žinot. Tai tik tiek jis buvo, jisai daugiau šautuvo neturėjo, atidavė jį paskiau, ir viskas.

Kl.: O Algirdas?

Ats.: O Algirdas tai turėjo. Tai kaip nušovė tą, ir nutrenkė ir pabėgo, jau daugiau nereikėjo, ba jis bailyš toksai buvo.

Kl.: Tai jūs jau džiaugėtės, kad jisai jau nepavartojo šautuvo.

Ats.: Nu, jo. Ai, jisai, aš tai, žinot, su juo nesutinku

vienu žodžiu
ir kad ir brolis tai numirtų, nei šermenyse nedalyvaučiau.

Kl.: Dėl to, kad baltaraištis buvo?

Ats.: Ne baltaraištis, kad jis durnas.

Kl.: Kodėl jūs jo taip nemėgstat?

Ats.: Ne, nemėgstu. Kad jisai nu išvertęs rankovę kitaip
šneka, viską
daro. Dabar su tuo Laurynaituku važinėjo per žmones, prašo,
kad liudytų,
kad jisai nebuvo prie žydų ten šaudymo, nebuvo, nedalyvavo.
Niekur
nebuvo, nei gestape, nei niekur. Tai kur jūs girdėjot
tokias nesąmones,
klauskite, nu. Kaip aš galiu nesakyti, kad aš buvau su juo,
aš kompanijoje
eidavau, aš? Manęs policijoje dabar kaip klausė, tai aš
pasakiau, kad ten
mažai ką rašė. Aš dar prokurorui paskambinsiu, pasakysiu
tam
Antanaičiui - jis atostogose. Čia tokiai mergai davė rašyti,
nieko
neklasia, klausykite, nieko. Ką pasakai, parašė ten, jeigu
reiks, tai
prokuratūra daugiau pasišauks. Paklausė, ar pažįstat tą
Laurinavičių, nu
sakau, "šitą gestapininką kur aš nepažinosiu", tai ką.
Jeigu aš žinau,
jeigu aš nežinočiau, tai klausykite, aš nesakyčiau, bet
jeigu aš žinau,
klauskite, ir viskas. Tik visur eidavom, į robaksus (= jaunimo
vakarėlius), paskiau visur šokiuose būdavom, visur eidavom,
visur
baliai. Pas tą Ramanauską buvo, jau pas tą irgi budelį
didžiausią, tik
visi ten sueidavo, Kaminskai ir Lietuvininkai (?), ir visi
būdavo,
viską. Nu, ir mane kaip draugės, pažįstamos ir eidavom, ir
šokdavom, ir
į šokius eidavom, ir viską, nu tai.

Kl.: Nu, tai jie ten prokuratūroje specialiai klausinėjo,
kad neliktų

jokių žymių. Na, formaliai paėmė, kad" apklausėm dešimt, dvidešimt žmonių". Niekas nieko nepasakė, ir viskas.

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Jūs gi galėjot papasakot, jūs gi viską prisimenat.

Ats.: Nu, tai va. Aš tai ir sakau, tai sako, "nereikia". Va, ir Kuršienė buvo, pašaukė, tai čia daugiau nereikia, porą žodžių čia užtenka, sako.

Kl.: Laurinaitukas. Tai kokias jo pilnas pavardė? Laurinaitukas.

Ats.: Laurinaitis.

Kl.: Kaip jo vardas?

Ats.: Vytautas.

Kl.: Nu, ką jūs prisimenat apie jį.

Ats.: Nu, tai aš jums pasakoju, kad du ??? ???, suprantat. Buvo baltaraištis, prie žydų dalyvavo, jau paskiau vėliau buvo jau prie tų, prie tų, stoji į... Kaune, kur jis buvo, kad parvažiuodavo su uniforma. Ir mano teta Kaune gyveno, jojo motina čia Pilviškiuose miltais bizniavo, prie vokiečių veždavo. Jisai iš komendantūros išimdavo leidimus - traukiniais tai negalima buvo važinėti, žinokit, be leidimų tokių - tai tuos leidimus išimdavo ir galėdavo. Aš tai važiavau, tai man reikėjo, žinokit. Su inkstais man buvo netvarkoj, tai mane Paškevičiūtė, tokia gydytoja, siuntė į Kauną, tai aš komendantūroje turėjau gauti leidimą, kad man reikalinga pas daktarą nuvažiuoti, o jos važinėdavo ir bizniaudavo miltais, va. O jisai išimdavo tuos dokumentus, jau tą leidimą važinėti, žinot.

12:33

Kl.: Su kokia jis uniforma atvažiuodavo?

Ats.: Nu, tokia žinot, tokia žalia kaip samanų spalva ir juodi raiščiai buvo, tie šniūreliai, ir kaukolė čia. Nu smaugiamoj daly buvo, nu. Tik šitokia uniforma smaugiamoj daly, nu. Nei joks nei vermachtas, nei joks nei niekas, bet smaugiamoji, kadangi kaukolė buvo, diržas, ginklas ir su čebatais mandri taip eidavo baisiausiai. Jis buvo pachuliganavotas, žinokit, toksai.

Kl.: Ar jisai parvažiuodamas pasakodavo, ką jis ten Kaune daro?

Ats.: O pas Macaičius - dabar nėra nei jų gyvų, tas Antanas jo sūnus, tu Macaičių neseniai mirė prieš... jau dabar metai buvo, suėjo. Tai šita, tai aš buvau nuėjus. Jam jie ten tokios arbatinės dešros - jisai mėsininkas buvo - darydavo. Tai nuėjau ir tas Laurynaitukas buvo, tai Macaitienė ta senukė sako, "kaip tau Vyteli atrodo, kaip ten sako, šaudai tuos jau žydus, sako, vaikus ir viską". O, sako, "taip kaip į tvorą, va, šitaip sakė, taip kaip į tvorą".

Kl.: Tai jisai Kaune šaudydavo?

Ats.: Kaune, Kaune. Jis jau po ten, po Pilviškių. Bet ten vėliau šaudė Pilviškėse.

Kl.: Pilviškėse tai jisai civilis buvo?

Ats.: Jo, civilis, civilis, o paskiau jis parvažinėdavo jau su ta uniforma.

Kl.: O paskui, reiškia, iš Pilviškių dingo ir jau kai

parvažiuodavo, tai
būdavo su uniforma.

Ats.: Taip, taip. Su uniforma jau.

Kl.: O kur jisai važinėdavo šaudyt, jau kada jisai iš
Pilviškių dingo,
jisai nesakydavo.

Ats.: Ne, ne. Jis neužsimindavo visai. Ir mes neklausėm,
žinot, tokiais
dalykais nekalbėdavom.

Kl.: O sakykit vat, Pilviškiuose kada jau tuos žydus varė,
tai varė du
kartus. Reiškia, sakėt komunistus, komjaunuolius varė, o
paskui jau varė
visus kitus.

Ats.: Taip.

Kl.: Tai Laurinaituką jūs matėt kuri kartą prie žydu
varymo?

Ats.: Abiejuose kartuose mačiau, bet čia buvo savaitė tik
laiko kokia,
žinot va. Savaitė, ne daugiau, žinokit va, ba jie duobes
iškasė va.
Sakau, tėtė, mamytė ir šita sesuo, Juškevičienė, kaip
eidavo melžt
karves, tai matė kaip buvo, kad duobės iškastos buvo, jau
paruoštos
šičia.

Kl.: Ir abudu kartus jūs matėt, kaip jisai varė?

Ats.: Jo.

Kl.: O ką jisai dar darė? Mušė jisai juos?

Ats.: Nu, tai spardė. Šaligatviu vienakart ėjo, tai tokia
senukę kaip
spyrė, kad ji šaligatviu eina, va. Kad negalima eit
šaligatviu.

Kl.: O ten, kai į Pilvę varydavo tuos komjaunuolius.

Ats.: Jo. Buvo jisai, buvo. Jisai buvo, Štrimas Petras,
Ramanauskas
buvo, Jurgis Štūra buvo, čia šitie tokie, Kaminskas va, čia
tokie jau
šitie, Baršauskas Jonas, tai toki.

Kl.: Kas Janulaitis jūsų?

Ats.: Kaip?

Kl.: Ar jisai dalyvavo?

Ats.: Ne, ne. Janulaitis tada nebuvo, Janulaitis tik kaip
šaudyt varė,
tai tada.

Kl.: Abudu kartus.

Ats.: Jo, tada buvo Janulaitis.

Kl.: Na, o ką jisai darė Janulaitis? Tai jisai ten nuvarė,
sušaudė, o...

Ats.: Parvežė už kokių po sušaudymo kaip jau, į pavakarę
parvežė vežimą
drabužių, tai vat. Parvežė, į kiemą įvažiavo šitą ir
sukrovė ten į
tvartą. Žinot, aš ten kambary vaiką tą dabuju, dar viską,
na jau ant
rytojaus Janulaitis... Aš jau atėjau jau siūt vėl mokytis
pas jį ir tą
vaiką žiūrėt. Jis atnešė man palta toki smėlio spalvos,
kruviną,
žinokit, ir davė ????. Žinot, kaip mes biednai gyvenom vienu
žodžiu, na,
tai jau aš paėmiau, sako, aš tau pasiūsiu. Aš parsinešiau
namo, mamytė
man išskalbė, žinot, ir atnešiau. Jis man pasiuvo tą palta.
Ir gyveno
tas Barzda tenai. Ir tas Barzda manęs klausia - ba jisai
Justinos,
mano sesers, buvo krikšto tėvas - tai klausia, "iš kur
gavai tu tą
paltą, žinot, naują". Sakau, nugi papasakojau kaip buvo,
kad Janulaitis
vienu žodžiu parvežė čia pat į tvartą, sakau, "ir man davė
tą kruviną

paltą, išsiskalbiau ir, sakau, pasiuvo man" ir viskas, va
šitaip. Nu,
tai paskiau jau, kaip jį suėmė jau po viskam ir mane šaukė
į saugumą į
Kybartus, ir aš pasakiau. Jisai pasakė, kad mane nepažįsta
visai.

Kl.: Na, o paskui jisai grįžo į Pilviškes. Jisai sėdėjo
kalėjime.

Ats.: Jo, sėdėjo kalėjime. Paskiau, žinot, kaip čia
Stalinas numirė, čia
žinot jau buvo amnestijos tokios nemažos, tai paskiau
grįžo. Jis
Marijampolėj gyveno, ne Pilviškėse, bet Marijampolėj.

17:15

Kl.: Ir dabar dar gyvas?

Ats.: Ne, jau numiręs, tiktai sūnus. Aš važiavau su jojo
brolio žmona
tokia, žinot, dar brolis jojo Antanave gyvena. Tai važiavau
su ta žmona
taip į Marijampolę. Tai paskiau sakau, "kaip Juozas", sako,
"jau
numiręs", sako. "O sakau, kaip vaikas, sūnus", sako, "a
sako, ko jam
negyvent, gauna, už tėvą gauna reabilitaciją, mašiną",
sako, viską, va
šitaip.

Kl.: Na, o tą paltą jisai kai jums davė, ką jisai sakė? Tai
sakė, iš kur
tas paltas?

Ats.: Ne, nesakė. Nu, tai ką jisai sakys, kad matė, kaip
aš, kartu
atvažiavom. Tas vežimas... Įvežė į kiemą, įvažiavo į
tvartą, sumetė
kruvinus rūbus.

Kl.: Tai ten daugiau drabužių buvo.

Ats.: Daug, nu visas vežimas, ir visi vežėsi, žinokit.

Kl.: Tai ką jisai paskiau darė su drabužiais?

Ats.: Aš nežinau, ką darė.

Kl.: Paskiau ta krūva jau prapuolė.

Ats.: Taip. Nežinau, ką jis darė su tais drabužiais.

Kl.: Jisai pasakojo ką nors apie tuos drabužius?

Ats.: Ne, ne, nieko, nieko.

Kl.: Tylėjo kaip akmuo.

Ats.: Ne, ne, tylėjo, niekas nieko.

Kl.: Na, o jo šeima, ten jo žmona, vaikai. Kaip jūs galvojat, ar jie žinojo, ką jisai darė?

Ats.: Nežinau ten žmonos. Su kitu paskiau, žinot, suėjo gyvent, tai dabar tai nežinau, kur ji būna visai, ar ji mirus, ar gyva, nežinau.

Kl.: Tai po tų žudynių čia atsirado turbūt labai daug žydiškų daiktų, ar ne. Atvežė čia daug ką.

Ats.: Oi, čia buvo ir varžytinės, ir pirko, ir draskė, vežėsi, žinokit.

Kl.: Jūs varžytines matėt?

Ats.: Jo, ir per langus mėtė, ir griebė, kas ką pagavo, žinokit.

Vajezau, kas čia darėsi. To Lipkės restoranas tai buvo pilnas prikrautas tų - iš visų surinkta, drabužiai, žinot, suvežė jau tenai arkliais, tai jau, Vajezus, kas darėsi, žinokit, baisu.

Kl.: Tai tos varžytinės buvo prie Lipkės restorano.

Ats.: Jo, taip. O kitur tai: per langus patalynes, paduškas mėtė, kaldras, ten patalus, žinokit. Tai per langus mėtė į gatvę, žmonės

griebė juos, iš kaimų suvažiavę buvo.

19:22

Kl.: Tai čia už dyką duodavo ar reikėdavo mokėt?

Ats.: Už dyką, už dyką.

Kl.: Ir kas ten skirstė tuos daiktus, kas juos mėtė?

Ats.: Nu, tai šitie visi, kurie dalyvavo šaudyme, šitie visi ir mėtė, visi. Kur geresnius, baldus, ten viską pasiliko, žinot, kur suėjo ant to turto gyvent. Tai sakau, kurie nešaudė, suėjo gyvent va. Ir tas Kozlovas jau nuėjo į tą namą - čia tuojau gatvukė tokia kurėjo - ir nuėjo gyvent. Klausykit, visas namas buvo su baldais, su viskuo apstatytas.

Kl.: Tai jūs kai užeidavot, jūs matydavot, kad žydų balsai stovi.

Ats.: Nu, aš atėjau, tik žinau, kad jie nieko neturėjo. ubagai buvo, klausykit, nieko, o karakulinį palta! Tai kur reikėjo, kiek kainavo karakulinis paltas, šitą, žmona to Kozlovo apsivilkus - tai kur jūs girdėjot!? Sakau, batų buvo privaryta krūva baisiausia, tai aš vienus paėmiau, tai pastebėjo ir atsivijo, atėmė iš manęs.

Kl.: Kas atsivijo?

Ats.: O ta uošvienė to Kozlovo, to pusbrolio mano.

Kl.: O ta krūva buvo kur suversta batų?

Ats.: Suversta kolidoriuj, kolidoriuj. Įeini, toks kolidorius didelis buvo, taip kaip pusė šito kambario, žinokit, ir aš įėjau pas juos, tai paskiau išeidama pasiėmiau tokius burdavus zomšinius batukus. Na, tai pasižiūrėjo, kad jau nēr, kaip aš išėjau, atbėgo ir atėmė

iš manęs.

Kl.: Tai ką jinai sakė, kai atiminėjo?

Ats.: Sakė, "atiduok, paėmė" ir viskas. Sakau, "čia ne tavo, bet žydu".

Kl.: Ką jinai?

Ats.: Atidaviau. Nieko, tai va.

Kl.: Na, o tie žydai. Vis tiek jie turėjo turbūt ir auksinių žiedų visokiausių.

Ats.: Nu, tai turėjo. Jie gal susidėję, gal ten apkrapštė, ba juos ten nuogus išrengė, klausykit. Kitus nuogus jau, žinot, kur bagotesni, išrengė, klausykit, dantis išiminėjo. Dar aš dantį vieną nusipirkau įsidėt. Buvo.

Kl.: ??? ??? ???.

Ats.: Jo, taip.

Kl.: A, tai buvo galima dantį nusipirkti?

Ats.: Taip, jo, auksinį. Nežinau, nebrangiai mokėjau. Kaip užėjo rusai, tai žinokit, pas tokią moterį, tokią Didžiūnienę nusipirkau dantį.

Kl.: Kur tas dantis dabar pas jus?

Ats.: Šičia, šičia.

Kl.: Tai čia ji pakeitė ar kaip buvot, ji įstatė?

Ats.: Man, ne, ne, išlydino va. Kaip užėjo karas, mūsų namegi gyveno, dantų gydymo kabinetas, žinot, užfrontėj, kad kam dantis sužeidžia ar ką, žinokit, deda. Tai pas mus tokia ukrainietė Viera, mes draugavom su ja labai, tai paskiau aš gavau šitą, žinot, tą dantį

nusipirkt, tai
jinai man padarė už dyką ir įdėjo. Paskiau buvo... Čia
įdėjo dar
sidabrinį už dyką, žinot va, ir mamytei dantis padarius
visus, ba mamytė
neturėjo danties, ba smegenys buvo nesugiję, tai nesilaikė.

Kl.: Tai čia pas mamytę irgi iš tų žydų dantų sudėjo?

Ats.: Ne. Pas jaja... jau jai padarė kaulinius, išvis
padarė kaulinius
savo jau tie. Bet man tai tą karonką uždėjo, dantis buvo
kiauras, tai
sako, "būt gerai aptraukt". Tai šita, tai paskiau ten
pasakė, kad turi
tokią Adomaitienę. Jos vyras žydus šaudė, ir dantį... Tai
aš nusipirkau.
Tik neatsimenu dabar, kiek mokėjau.

Kl.: Tai jūs kai nuėjot pas Adomaitienę pirkt, reiškia, tai
kaip jūs
galėjot pasirinkt, reiškia, koki dantį jūs norit?

Ats.: Ne. Sakau, ar turit dantį. Tai atnešė man jį viena,
sako, turiu.
Ir padavė karonką.

Kl.: Karonką? O dantis ten viduj buvo?

Ats.: Buvo, buvo aptrauktas.

Kl.: Tai su visu dančiu atnešė?

Ats.: Jo, jo. Aptrauktas buvo dantis. Nu, išmušinėjo
dantis, išėmė,
žinokit, tie. Dembovskis, anas gydytojas - visi dantys
auksiniai prieky
buvo, ir tam išdaužė, sakė, visus dantis irgi.

Kl.: Tai gyviems ar nušautiems?

Ats.: Gyviem, gyviem dar daužė, gyviem daužė.

Kl.: Kur ten daužė tuos dantis? Ar jau kai jie buvo
nurengti, ar dar kai
varė?

Ats.: Oi, sakė, kaip išmaudė. Dar maudė juosius prieš tai, jau prieš tą šaudymą, į Višakį varė dar. O kitus, kur seni jau, matot, tokius tai su drabužiais jau, žinokit, šaudė.

Kl.: Tai kaip tuos dantis daužė? Tai vis tiek, taigi žmogui... Jeigu žmogus dar gyvas, taigi danti išmušt, tai jį laikyt reikia.

Ats.: Nu, tai kas budeliams reiškia išmušt dantis, jūs pasakykit, nu? Kaip dabar kokie eina plėšikai, banditai, duos tau, išima ir viskas, klausykit. Dar ir mano... Sakydavo seserys. Važiuoju ir nesiduodu, ba buvo mano čia priekinis, tie auksiniai, žinot, o paskiau čia nutrūko, tai man nuėmė. Ba mano ??? ir mano anais kartais tai man sutirpdė, žinot, nuo stuburo sutirpdė kaulus, tai visi dantys sunyko, žinot, tai va. Tai paskiau aš apmokamoj dar dėjausi Kaune, o paskiau nusipirkau penkis rusiškus tuos, žinot, rublius, ir padarė man.

Kl.: Tai čia tuos dantis buvo galima tik pas Adomaitienę nusipirkt, ar buvo galima daugiau kur nusipirkt?

Ats.: Nu, tai daugiau - visi turėjo. Sakė, kad turėjo tų, žinot.

Kl.: O jūs matėt, kad turi dantų?

Ats.: Nu, tai aš mačiau. Kai jinai atnešė, tai jinai turėjo, bet šnekėjo, kad daug kas turėjo. Paskiau čia toks Kupčinskas, bet aš iš jojo, nežinau žinot... Čia jį įdavė... Kad jau ten vaikai negyvena, viską. Tai jisai irgi buvo, žinokit, tai aš kai po karo krautuvėj dirbau, tai pas ją nusipirkau auksinį laikrodį. Iš kur jie turėjo, biednai gyveno ir auksinį laikrodį turėjo, klausykit?

Kl.: Na, o ką jinai sakė, iš kur tas laikrodis?

Ats.: Nu, tai "aš nusipirkau, prie Smetonos laikų turėjau".
Turėjo prie
Smetonos laikų auksą, ar jį įpirksi?

Kl.: Na, o jūs tą dantį kai pirkot iš tos Adomaitienės, jūs klausėt, iš kur tas dantis? Jinai paaiškino jums, iš kur jinai turi tą dantį?

Ats.: Ne, ne. Nesakė ji nieko. Nuėjau ir sakau, "girdėjau, kad jūs turit dantį auksinį, auksinių dantų turit". Sako, "turiu", sakau, "tai aš norėčiau vieną nusipirkt", sako, "gerai". Neatsimenu dabar, kiek aš jau ten mokėjau, neatsimenu. Ar čirvoncais, atrodo, tai markėm. Ne, čirvoncais, čirvoncais, ir aš pirkau prie rusų. Nu, čirvoncais. Atrodo, ar tris čirvoncus, negaliu pasakyti dabar, žinot va. Dar ne rubliai buvo, bet čirvoncai iš pradžių buvo.

26:09

Kl.: O tai kur tas jos vyras Adomaitisa buvo?

Ats.: Jisai. Nu, jisai šaudė žydus, bet civilis buvo.

Kl.: O tuo metu, kai jūs pirkot?

Ats.: Jisai dirbo, ten batus taisė. Sėdėjo kalėjime daug metų. Nebuvo tada jo, tiesa, nebuvo. Jis kalėjime buvo - nebuvo, ba jis buvo gavęs penkiolika ar kiek metų. Kaminskas tai septynis metus slapstėsi šitoj, Veiveriuose, visai netoli, klausykit. Tai važiavo toks Besuspariukas... iš Kauno su plytinės mašina ir užėjo į valgyklą išgerti alaus Veiveriuose. Ir apsižėlęs barzda buvo. Ir jis pažino, tuoj pranešė milicijai ir tuoj areštavo visus, jau toliau, dar šitą. O aš gulėjau

ligoninėje Veiveriuose, tai jojo dukra dirbo ten. Tai paskiau tokiai moteriai papasakojau, jos ten nežinojo apie jį, tai sako, iš Pilviškių čia toks žmogus gyvena, sakau, "o koks?", sako, Kaminskas, sakau, o šitas žydšaudis. "Kodėl jūs taip sakot?", sako, "Vajezau, budelis", sakau, "žydus šaudė ir daužė, sakau, ir viską ir ant to turto viso nuėjo gyvent". "Nu, tai ką jūs, ką jūs šnekat, sakau, nu jo". Paskiau kitą kartą važiavau iš Marijampolės su tokia moteria, sakau, "kur jūs, ai", sakau, jinai man sako "pasislinkit", sakau, "kur jūs važiuojat", "į Veiverius", sakau, "aš tai važiuoju į Pilviškius. Aš Švenčiuose lipsiu, man reikia persėst", sakau, nu, šita į jau paputną mašiną. Tai jinai: "ar jūs iš Pilviškių", sakau, "taip", sako, "tai pas jus labai, sako, Kaminskas toks, sako, gyvena". "Pamaldus žmogus, sako, kožną dieną eina komunijos, sako, išpažinties, viską". Sakau, "šitas žydšaudis, žmogžudys, ką jūs šnekat, ką jūs šnekat", sako, "jau jis tikrai nežudė ne vieną, sako, ai, tai Dievas atleido". Sakau, "jūs nežinot Dešimt Dievo įsakymų, kad nežudyk ir mylėk savo artimą kaip pats save", tai paskiau nutilo, daugiau su manim nešnekėjo.

Kl.: Na vat, sakykit, va tie žydšaudžiai, ar jie praturtėjo nuo tų ???
ar ??? ???.

Ats.: Nieko nepraturtėjo, pragėrė, prauliavojo viską, ir nieko.

Kl.: Nu, bet tas pats Adomaitis. Jeigu jo žmona pardavinėjo auksą, tai vis tiek.

Ats.: Nu, tai ką, ką jis gavo už juos, klausykit, ką jie ten praturtėjo.

Ką jie ten praturtėjo, nieko. Tiek mes neturėdami tiek turėjom, tiek...
Ir viską.

Kl.: Ir nesimatė, kad namus išsistatytų.

Ats.: Ne, ne. Nu, tai vaikai tai mokinosi, žinot va, tai sūnų turėjo. O taip... Žinot, svetimas turtas neilgam būna, nepasinaudoji juo.

29:02

Kl.: Nu, bet jūs irgi tą va dantį tai svetimą turit.

Ats.: Nu, tai aš pirkau, už pinigus aš pirkau jį.

Kl.: Nu, bet pigiai nupirkot, reiškia, turėjot savo.

Ats.: Nu, tai pigiai, pigiai.

Kl.: Vis tiek, reiškia, turėjot naudos iš to.

Ats.: Nu.

Kl.: O jums nebuvo baisu tą dantį įsidėt?

Ats.: Galas žino. Perdirbo jį, jau tą patį nedėjo, perdirbo jį, žinot, išliejo ir perdirbo.

Kl.: Tai vis tiek, aš įsivaizduoju, kad žmogų tam, kad jūsų dantį išimt, tai jį kankino prieš tai.

Ats.: Nu, tai taip, taip. Kad išlaužt reikia, tai ten gal su plaktukais kokiais daužė ar su kuo, ar su šautuvu, galu, ar kaip, klausykit.

Kl.: Tai tas dantis...

Ats.: Dar čia po Pilviškės, po žeme dar čia aukso galybė. Už tai, kad jie, tiktai žinokit, užsikasė, galvojo, kad gal mažu kur sugrįš. Jie dar negalvojo, kad juos varo šaudyt, žinokit, jie negalvojo.

Kad jie būtų
galvoję, tai būtų kitaip buvę. Sakau, kaip tą Liuriją, jau
šitą Gitą -
pas tą Ulickienę čia išbuvo, klausykit, uždaryta sienoje
kelias paras. O
paskiau jau išgirdo, kad jau apskųs, jau žinot, kad žino,
tai paskiau į
kaimą išsiuntė. Tai ir išliko gyva.

Kl.: Na, o sakykit vat. Paskui, kada jau čia išžudė šituos
žydus visus,
reiškia, vat. Dar jūs matėt žydų vežamų į žudynes?

Ats.: Nu, tai aš mačiau kaip vežė, tiktai šitą, gelžkeliu,
ba ašėjau
paskiau... Kaip tie Janulevičiai išėjo į žydų namus jau
gyvent visiškai,
viską, tai aš jau nebuvo pas juos. Tai ant ūkės dirbau,
žinot, nu
darbininkė, žolę ravėdavom, žinot, kaip kariuomenė sustoja.
Va čia
vandentiekiai buvo... Kybartuose niekur... Čia visi
prekiniai traukiniai
su kareiviais, žinot, su viskuo sustodavo Pilviškiuose va,
imt vandenį.
Tai tie kareiviai, žinot, ant savo reikalų nori, tai išlipa
ant
gelžkelio, tai darė viską. Tai mes eidavom ir valydavom
viską, žinot.

Kl.: Kokioj stoty buvo?

Ats.: Pilviškiuose. Pilviškiuose stoty. Nu, tai šitą, tai
paskiau čia
tokie Levukai gyveno. Jisai, žinot, moka vokiškai kalbėt,
va. Tai jisai
su ta moterimi per langus, spygliuotais dratais, žinot,
uždaryta buvo,
tai irgi, žinot, prašo vandens, nu. Šitą mes, o kareiviai
vaikščiojo,
negalima, žinau, tai jisai paklausė, iš kur, šitą, jus
veža, sakė iš
Bulgarijos. Iš Bulgarijos vežė. Tai sako...

Kl.: Ir jūs girdėjot, kaip jie kalbėjosi?

Ats.: Jo. Nu, jis, paskiau tas Levukas man ir pasakė, kad

vienu žodžiu -
ba mes draugės. Ir jojo dvi dukros dirbo tenais ir aš ant
to gelžkelio,
tai pasakė, kad iš Bulgarijos veža. Tai šita, "tai kur?",
sako, nežinom
kur mus veža, va šitaip. Sako, mes...

Kl.: Kokia kalba jis kalbėjo?

Ats.: Žydiškai. Vokiečių ir žydų kalba panaši, yra panaši
labai, žinokit
va. O jisai mokėjo vokiškai, tai žydų... Jis susikalbėjo.
Nuėjau, tai
paskiau, bet sako, kad vežė šituos, tai vežė į Panerius,
Paneriai,
Vilnius, ar ne. Va, į Vilnių vežė juos.

Kl.: Iš kur vat tas yra žinoma. Čia yra labai svarbu,
reiškia.

Ats.: Nu, aš nežinau, vat. Nu, daug kas sako, kad ne į
Kauną, bet į...
Na, taip šneka visi žmonės.

33:00

Kl.: Tai kada čia buvo tas vart jūsų susitikimas?

Ats.: Nu, tai čia tas buvo, žinot, jau, jau kokias
keturiasdešimt ar
antrais metais va, metais čia buvo.

Kl.: Jau po tos pirmos žiemos, reiškia.

Ats.: Taip, taip, jau tada, tada buvo.

Kl.: Pirma vokiečių žiema, reiškia.

Ats.: Taip, taip, jau čia keturiasdešimt kokiais antrais
metais buvo,
žinot.

Kl.: O mėnuo buvo?

Ats.: Nu, tai jau čia buvo vasara, biskį gal į rudenį taip
buvo, va.

Kl.: Koku vagonu vežė tuos žmones?

Ats.: Nu, gyvuliniai, gyvuliniai vagonai. Buvo tos, kaip žinot, aukštai langai, tai buvo spygliuotais dratais užtaisyti tie. Ir paskiau kaip vagonas būna, ir būna toks, žinot, praėjimas toksai, laipteliai ir toksai, ten tie kareiviai stovėjo vokiečių.

Kl.: Kiek kartų jūs matėt tokius traukinius?

Ats.: Nu, gal kokius keturis kartus vežė, bet ir ne iš Bulgarijos, sako, ir iš kitur vežė.

Kl.: Pro Pilviškių stotį.

Ats.: Taip, pro Pilviškių stotį, taip.

Kl.: O iš Bulgarijos kiek kartų matėt?

Ats.: Iš Bulgarijos tai tą vieną kartą mačiau. Nu, ir gal kiti buvo ten, žinot, iš Bulgarijos, nežinau, negaliu pasakyti, tik tai sakau, tą vieną kartą. Bet paskiau irgi vežė žmonių užkaltais langais, bet nežinau, kokios tautybės ten vežė.

Kl.: O gal jūs žinot iš kitų kraštų. Iš kokių dar kraštų vežė pro Pilviškes?

Ats.: Aš nežinau, žinokit. Vieni šnekėjo iš Prancūzijos, ar čia gali būt ar ne. Iš Prancūzijos vežt gali ar ne. Nu, šnekėjo, kad buktai iš Prancūzijos, va žinokit. Sakau, bet mes su tais vienais, tai va, tas Levukas kalbėjo, tai tą tikrai jau žinau, žinokit, tai galiu sakyti. O taip tai - šnekėjo, kad ten, žinot, darbininkų daugiau, kad sako iš Prancūzijos vežė, tai žinokit aš, tik taip pašnekėdavo. Bet aš pati... O šitą, tai jau jis pats šnekėjo su jais vienu židžiu ir va

ir kaip sakė,
kad Bulgarija. Nu, tai kiek supratau, kad Bulgarija, tai iš
Bulgarijos,
nu. Bet Bulgarija, tiek šnekėta vokiškai, tiek rusiškai,
vis vien
Bulgarija.

TAPE 3

- Kl.: Tai vat ponia, dar noriu apie tuos traukinius,
reiškia, jūs
matėt. Dabar tas traukinys, kur žmonės sakė, kad jie iš
Bulgarijos. Čia
buvo ar pirmas traukinys, kurį jūs pamatė, ar jūs
matydavot ir prieš
tai, ir po to matydavot?

Ats.: Ne, pirmas buvo, pirmas traukinys buvo. Bet paskiau
vėliau sakė,
kad buktai, kiti šnekėjo ten darbininkai, kad iš
Prancūzijos vežė dar
kitą vagoną. Bet sakau, negali pasakyti, kadangi ir
naktimis vežė.
Žinot, traukiniai per Pilviškius ir naktį važiuodavo.

Kl.: Jie naktį sustodavo.

Ats.: Taip, ir naktį sustodavo, o mes ten dieną dirbdavom
nuo aštuonių
ligi šešių valandų, va. Tai mes tik tą matėm, sakau va.

Kl.: Jūs matėt tą bulgarų traukinį.

Ats.: Tą bulgarų, ir tas šnekėjo, bet kiti sakė, kad...
Šnekėjo, kad
vežė iš Prancūzijos, kad... Šnekėjo su tais, su kad ir
prancūzais. Tai
mes darbininkai susirenkam, vieni vieną ruožą valom, kiti
kitur, žinokit
va. Tai žinot, ten ne visi... Mes, daleiskim, nemokėjom
kalbėt, tai mes
negalėjom kalbinti, mes nesusikalbam, žinokit va. Nu, bet
kaip šičia,
tai kaip vežė šitie, tai jie sakė aiškiai, kad Bulgarija,
Bulgarija.
Žydiškai jau jie klausė. Tai paskiau va tas Levukas, jis
gelžkelietis

irgi buvo va, ir jisai prie geležinkelio gyvena kazermoj,
ir dabar dar
jisai ten yra, tai, žinokit, tai gyveno, tai paklausė
vokiškai, tai
pasakė. Paprašė vandenio. 2:15 Sako "veža mus iš
Prancūzijos,
mislinom, ką mes, žydai". Vienu žodžiu, pasakė, kad
"žydai".

Kl.: Iš Prancūzijos sakė, kad veža?

Ats.: Šita, iš Bulgarijos, kad "žydai". Iš Bulgarijos.

Kl.: Ta, kur jūs girdėjot.

Ats.: Nu, nu.

Kl.: O tą prancūzų traukinį jūs matėt?

Ats.: Ne, nemačiau.

Kl.: Tiktai tą bulgarišką.

Ats.: Jo.

Kl.: Kiek ten buvo vagonų, ponias, sakykit, va tokių?

Ats.: Nu, daug, žinot. Didelis sąstatas buvo. Nu, prijungta
buvo ir
kitų. Kitų dar vežė, žinot, vagonų. Buvo didelis sąstatas,
žinokit. Gal
kokia trisdešimt, daugiau vagonų, keturiasdešimt. Didelis
sąstatas buvo.
Kad čia sesuo ėjo prie vandentiekio, dar už stoties galas
buvo matyti.
Daug buvo. Didelis sąstatas buvo.

Kl.: Prie kelių vagonų jūs taip arčiau buvot priėję?

Ats.: Nu, per vidurį mes čia buvom maždaug. Ba vandentiekis
va taip už
kokių trijų šimtų metrų, kur ten kazarmoj gyvenom. Tai mes
šičia prie tos
kazarmos buvom, tai... Tai, žinot, tai... O kiek mes...
Prie pat vagonų
buvom, gelžkelio. Vieni bėgiai yra ir kiti bėgiai yra.
Šičia bėgiai buvo

pirmutiniai. Tie, kur eina link kalno, o antri yra nuo kalno traukiniai.

Tai mes čia prie pirmutinių bėgių buvom.3:42

Kl.: Visi vagonai buvo vienodi?

Ats.: Vienodi, vienodi.

Kl.: Ir vat kaip, žinot, kaip būna prekinis traukinys. Reiškia, tai visokių prikabina vagonų.

Ats.: Ne, ne. Čia vienodi buvo. Vienodos formos.

Kl.: Tik su žmonėmis.

Ats.: Su žmonėmis, su žmonėmis. Sakau, spygliuoti dratai buvo. Per galvas pasistiebę. Ar jie ten sėdėjo. Užsilipę ant ko, žinokit, šita, ir moterys, va. Prašė vandenio.

Kl.: Tik moterys ten buvo.

Ats.: Jo, jo.

Kl.: Kokio amžiaus?

Ats.: Nu, visokių, žinot, ten buvo. Visokio amžiaus. Ten gal buvo ir dvidešimt, dvidešimt penkių, ir trisdešimt gal, žinot.

Kl.: O senesnių buvo?

Ats.: Nu, tai senesnės ir negalėjo gal ten pasistiebtį ten ant tų, klausykit, va.

Kl.: Ir dabar, kiek ten buvo tų langiukų va tokių, prie kurių galėjo vienu metu žiūrėti?

Ats.: Nei vieno lango nebuvo. Buvo durys tokios užsiskleidžiamos. Ir paskiau vienas gal langutis ir kitam. Ir iš kitos pusės taip pat.

Kl.: Grotos buvo?

Ats.: Langas padarytas, žinot, atviras. Be stiklo ir spygliuoti dratai, va.

Kl.: Ir prie to lango tai turbūt jau, jau... Ar vienas, kitas veidas, ar pilna veidų?

Ats.: Ne, daug buvo. Daug, daug. Prie to langelio mažu kokie šeši ten. Dar užpakaly atsistoję buvo. Gal jau juos gal pakėlė kas ar kaip, žinot. Jiems įdomu kur čia, kaip čia veža, kur, pažiūrėti.5:11

Kl.: Tai čia jau taip galva per galvą, ar ne?

Ats.: Nu. Nu, sakau, kokius šešis gal, žinot, gal kaip kokio ilgio. Bet, žinokit, vienas prie kito galvas prisiglaudę ten.

Kl.: Kiek, jums atrodo, ant kiek pilni buvo tie vagonai?

Ats.: Nu, tai... Buvo, nu, prigrūsti, žinot, kai veža.

Kl.: Nu, o ten leido vandenį jiems paduoti?

Ats.: Ne, ne. Jau jie pradėjo šnekėti, kai varė pro mus, kad jau lipti.

Kl.: Tai jos taip ir negavo vandens?

Ats.: Ne.

Kl.: O jūs bandėt paduoti tą vandenį joms?

Ats.: Ne, ne. Nu, nebandėm, ba žinom, kad vokiečiai vaikščiojo. Neduos, ne. Nu, dar nušaus. Niekas nerizikuos, žinot, tokių dalykų.

Kl.: Nu, ką. Ir kiek laiko pastovėjo tas traukinys?

Ats.: Taip maždaug pastovėjo, žinokit, kokią pusę valandos. Kol pritraukia vandenį, žinot. Dar buvo nuėjęs kitas... Ir turi nuvažiuoti į Kazlų Rūdą,

tik tada priima traukinį.

Kl.: Nu, paskui nuvažiavo tas traukinys?

Ats.: Jo, nuvažiavo.

Kl.: Kokia ten sargyba buvo prie jo?

Ats.: Vokiečių.

Kl.: Ir vokiečiai kareiviai važavo kartu su tuo traukiniu?

Ats.: Taip, taip, jo. Ir paskiau gale tai buvo dar šitie...
Vagonas jau
tų sargybinių. Matyt, žinot, ten gal darė valgyti. Jų jau
virtuvė ar kas
ten, vienu žodžiu, žinokit. Buvo dar toks keleivinis pačiam
gale, o čia
tai jie stovėjo. Taip tik toks vagonas buvo, dengtas
stogelis. Tokia
perėja, žinokit, laipteliai. Tai ant to stovėjo, kad
neišliptų, žinot,
nepabėgtų, va.

Kl.: O ten jau tas paskutinis vagonas tai, matyt,
keisdavosi. Reiškia,
vieni saugodavo, kiti saugodavo.

Ats.: Jo, taip, taip. Vieni, kiti, taip. Taip,
pasikeisdavo.7:17

Kl.: Nu, gerai, ponias. Tai dabar aš dar noriu apie Baltūsi
paklausti.
Reiškia, Baltūsis... Ar jūs jį pažinojot prieš vat vokiečių
atėjimą?

Ats.: Tai pažinojau. Jisai buvo klieriku. Paskiau išėjo į
šitą... Į
tokią, kaip karo mokykla, mokyti, žinokit, va. O paskiau
jau čia jis
nesugrižo. Paskiau, kaip jau čia užėjo vokiečiai, tai jau
paskiau jisai
čia pasirodė. Jau paskiau buvo baltaraiščiu tas, buvo.
Šitos policijos
jau tas... viršininkas.

Kl.: Uniformuotas buvo jisai?

Ats.: Iš pradžių civiliai, paskiau uniformotas buvo.

Kl.: Tai jisai jau buvo tose abiejose žudynėse?

Ats.: Buvo, buvo. Nu, tai, kad čia už savaitės skirtumas. Tai kaip jisai nebus, klausykit, buvo. Sakau, ant turto visų žydų atėjo gyventi visi.

Kl.: O paskui atėjo ant žydų namo.

Ats.: Jo, jo, visų. Pasirinko, kurie bagočiausi žydai. Ant viso turto atėjo gyventi. Jau gyveno, o paskiau jau jisai... Vėliau jau jisai iš čia jau dingo ir... Lenkijoje, sako, ten buvo.

Kl.: O prieš žydų žudynes kur jisai gyveno?

Ats.: Prieš žydų žudynes jisai gyveno tėviškėj ten. Jau čia už Pilviškių netoli.

Kl.: Tai kol žydai čia buvo, tai jisai į Pilviškius atvažiuodavo apsižvalgyti?

Ats.: Taip, taip.

Kl.: Kiek šeimos turėjo jisai?

Ats.: Berniuką ir mergaitę turėjo, du.

Kl.: Ir žmona, reiškia, buvo.

Ats.: Jo.

Kl.: Į kokį namą jie įsikėlė?

Ats.: Vis vien ta žmona, gal ji jau ir išdavė... Jisai... Jinai Barzduose apsiženijo ir gyveno su... stribu, sako, žinokit, va. Ir nei jį nežudė, nei jį, nei nieko.

Kl.: Nu, palaukit.

Ats.: Nu, gerai.

Kl.: Tai kas jisai buvo, kur jisai mokinosi?

Ats.: Nu, jisai Marijampolėj turbūt buvo, šita. O paskiau
jau jisai
čia... Jį paskiau išmetė, žinokit, už tą paleistuvavimą. Iš
tų kierių
jau.

Kl.: Jūs matydavot, kaip jisai paleistuvaudavo?

Ats.: Nu, jisai su mergom duodavo. Per gegužines čia
būdavo, žinokit,
ten klebono lankoj. Vajezus, kas darydavosi.

Kl.: Tai čia seminarijoj?

Ats.: Ne. Jau kai atvažiuodavo čia, tai vajai. Tai paskiau
jį išmetė iš
tų jau, klausykit, ir... Ir paskiau jau jisai įstojo eiti
mokyti į
Kauną ar kur ten... Net nežinau. Į kokių karininkų ar į
kokią... Nu, ir
paskiau jau iš ten taip, kaip jau užėjo vokiečiai, tai čia
sugrįžo.

Kl.: Ar tikrai, kai vokiečiai užėjo?

Ats.: Jo. Taip, taip.

Kl.: Prieš vokiečiams ateinant tai jo nebuvo?

Ats.: Ne, ne. Nebuvo, nebuvo. Jisai Kaune gal buvo. Nu, o
paskiau čia
sugrįžo, ir jisai paskiau apsiženių. Tai čia bare tokia
buvo, su ta.
Bare dirbo tokia, tai su ta apsiženių jisai. 10:28

Kl.: Kada jisai apsiženių su ja?

Ats.: Nu, dabar aš jau negaliu pasakyti. Jau jisai čia...

Kl.: Bet jau po tų žudynių apsiženių?

Ats.: Prieš, prieš.

Kl.: Prieš?

Ats.: Prieš, prieš. Prieš žudynes.

Kl.: Ai, tada jisai gyveno tėviškėj?

Ats.: Taip, tėviškėj. Tėviškėj gyveno jau. Tėviškėj, tėviškėj gyveno.

Kl.: O paskui jie parėjo į tą...

Ats.: Į žydų namą. Parėjo ant to viso turto gyventi. Ir ta žmona gyveno čia visą laiką ligi... Ligi karo. Ligi atėjo... Parvažiavo jisai. Jau ten kaip Lenkijoje, žinot. Rusai artinosi, tai jisai jau paliko Pilviškius.

Kl.: O Baltūsis kada dingo iš Pilviškių?

Ats.: Nu, tai aš sakau, karui baigiantis. Karui... Užeinant rusams, keturiasdešimt ketvirtais metais jau. Žinokit, jis čia pasirodė ir paskiau jau dingo.

Kl.: Aha.

Ats.: Jau išėjo į miškus.

Kl.: Aha.

Ats.: Jau.

Kl.: O per visą vokietmetį jisai buvo Pilviškiuose, ar ne?

Ats.: Nebuvo jisai, kaip buvo... Žydus sušaudė. Po žydų šaudymo tuojau jisai išvažiavo į Lenkiją.

Kl.: O iš kur jūs žinot, kad jisai Lenkijoje yra?

Ats.: Nu, tai mes... Mes šnekėdavom. Visi taip sakė, kad Lenkijoje jisai, nu. Visi šnekėjo Pilviškiuose, kad Baltūsis Lenkijoje. Jau

paskiau
parvažiuodavo, tai su tokia, kaip... kaip... Ne samanos, ne
žalia, bet į
tokį rusvumą ta uniforma. Kitokia buvo jo.

Kl.: Uniformuotas? Kiek laiko jis pabūdavo, kai
atvažiuodavo?

Ats.: Nu, tai aš nežinau. Jis čia gal kokią savaitę pabuvo
ar kiek,
žinot.

Kl.: Tai tokias atostogas jisai turėdavo?

Ats.: Nu, jau.

Kl.: Nu, o kaip žmonės šnekėjo irgi? Ko jisai į tą Lenkiją
išvažiavo, ką
jisai ten daro?

Ats.: Nu, tai šnekėjo žmonės, kad tenai žydus degino į
kokius pečius, į
ką ten. Va šitaip šnekėjo. Va tokios šnekos buvo, žinot.

Kl.: Ar žinodavo žmonės, kokios jo pareigos yra, ar kas?

Ats.: Nu, tai sakė, kad ten buktai šitą... Tų jau...
Stovyklos tos, kur
degino, viršininko pavaduotoju.

Kl.: O pavaduotojas kokios stovyklos ar sakydavo?

Ats.: Ne. Tik sakydavo ten miestelyje. Kaip tas Svencimas,
ar kaip
jisai. Svencimas, ar kaip ten jisai vadinasi. Kaip,
nežinau.

Kl.: Nu, yra toksai. Teisingai.

Ats.: Va, va. Nu, tai va. Tai, kad tenai, vienu žodžiu, va.
Ten viskas
vyksta.

Kl.: Ir jau to miestelio pavadinimą jau žmonės privalėjo
žinoti.

Ats.: Žinojo, žinojo. Taip šnekėjo, žinot. Aš sakau, aš

tai... Nu, ten
nei Baltūsis, nei kitas nieko nesakė. Bet žmonės jau taip
šnekėjo visi,
žinot, va. Ten Baltūsis kad ten važiuoja, sako: "jisai
tenai ir tenai".
"Jau degina žmones", sako, Lenkijoje. Tai vat. Aš tik tiek
žinau. 13:40

Kl.: Tai jisai parvažiuodavo, o žmona visą laiką pragyveno
čia?

Ats.: Nu, tai pragyveno. Nu, tai turėjo aukso, visko
prisiplėšęs taip
jau. Jeigu buvo policijos viršininku, tai kur imti jau. Dar
gal išsiskverbavo į jų namus naktį, išreikalavo iš tų
žydų
turto.

Kl.: Nu, o kada jau jūs jį karo pabaigoj pamatėt?

Ats.: Karo pabaigoj aš tai jį... Keturiasdešimt ketvirtais,
negaliu
pasakyti kokį mėnesį. Keturiasdešimt ketvirtais metais jau,
jo. Jau kaip
rusai atėjo čia.

Kl.: Su uniforma jisai buvo?

Ats.: Su uniforma, su uniforma. Ir daugiau... Paskiau
nemačiau aš jo
jau.

Kl.: O žmona liko tam name gyventi?

Ats.: Nu, tai liko. Paskiau išėjo, kada karas čia jau,
žinot, jau dar
neužėjęs, kai išėjo jinai. Buvo kartu, o kur, aš nežinau.
Vienu žodžiu,
išėjo kitur.

Kl.: O paskui jau tiktai jau, reiškia, girdėjot, kad jisai
jau... jau...

Ats.: Jo.

Kl.: Nu, o kaip, sakykit, va čia sugrižo, kad jį reikia
pagerbti ar

paminklą pastatyti. Iš kur čia jūs sužinojot tą viską va dabar, jau dabartiniu laiku? Kada tas...

Ats.: Taip. Buvo, buvo... Nu, kaip rinko į Seimą dabar, tai šita... Kaip rinko į Seimą, žinot, tai...

Kl.: Kelintais metais?

Ats.: Nu, prieš... Prieš keturis metus rinko, ar ne?

Kl.: Tai čia jau tas paskutinis buvo rinkimas?

Ats.: Taip. Keturiasdešimt šeštais, ar ne? Taip.

Kl.: Ne.

Ats.: Devyniasdešimt šeštais, nu, jau. Tai šita... Rajoninį laikraštį...

Aš kaip invalidų pirmininkė, tai mums užsako nemokamai laikraštį, žinokit. Ir dabartės aš skaitau laikraštį "Santakoj". Parašyta, kad šita... "Nuspręsta tarybos posėdyje Vilkaviškyje įamžinti Tauro apygardos nariui Baltūsiui atminimą Pilviškių miestelyje", šitaip. Dabar galvoju. Sakau, "kaip čia dabar šitokiam budeliui, žinot, jau paminklą statyti ir dar nusprendė čia mūsų sodelį". Vat, kur čia tas dabar herbas stovi Pilviškių, žinokit. Nu, ir atvažiuoja iš Vilniaus. Ir Greimas -- Vilkaviškiotas, žinot, pirmininkas... Ir kvietimą... Kviečia visus į susirinkimą. Nu, ir aš nuėjau, žinot. Skaitau ten laikraštį straipsnį ir šita... Ir paklausiau, sakau... Buvo iš Vilniaus istorikai kažkokie atvažiavę, trys tenais ar keturi. Kad jie čia... Atrodo, penki iš viso buvo. Nu, jau ir aš paklausiau, sakau: "kai jau jus į valdžią išrinks, ar jūs irgi šitokiems, sakau, budeliui paminklą statysit, Baltūsiui", sakau. Laikraštį paskaičiau jiems tą straipsnį.

Tai jie paskiau pasiėmė iš manęs tą straipsnį, žinot.
Sakau: "gerai, mes
nieko prieš, kad kurie nieko nepadarė, neišžudė žmonių --
tegul stato".
Sakau, "mokytoja Griciutė, paskiau mokytoja buvo
Gregoraitienė tokia",
šitą, sakau. "Tai šitiems, sakau, tegul pastato paminklą".
Jos tiktai
platino... Nu, mašinėle atspausdino atsišaukimus. Sakau:
"tai mes nieko
prieš". Sakau: "prašau, bet šitokiems, sakau, tai jau ne,
žinokit". Nu,
ir paskiau čia viską iškėlė Greimas, Vilkaviškio LDP
pirmininkas. Nu,
jau tai paskiau čia va sesuo liepė iš čia imti žinias. Nu,
paskiau čia
mes pradėjom viską rinkti, kelti. Rašėm ten Alperavičiui,
ar kaip ten.

Kl.: Alperavičiui, jo.

Ats.: Tam, žinokit, dar aš buvau paskambinusi. Vienu
žodžiu, telefoną
man davė, žinokit. Ir sakau, taip ir taip, šitą... Jisai
sako:
"imsimės priemonių". Vyriausybė parašė ir užsistojus. Tai,
žinot,
jau moka rašyti. Jau mes... Žinot, aš keturis skyrius
baigus prie
Smetonos, tai ką aš galėjau. Jos jau tai aukštuosius
baigę.17:33

Kl.: Bet jūs galit patvirtinti, kaip buvo.

Ats.: Taip, taip, nu. Bet paskiau tai va mes surašėm,
žinokit, ir
išsiuntėm. Išsiuntė... Greimas nuvežė tiesiog į Vyriausybę,
žinokit,
viską. Nu, ir paskiau viskas čia... Tai paskiau jau
pagerbti tą dieną,
kada jau jis ten žuvo. Tai čia ėjo... Už jį mišios buvo,
žinokit, ir
šitą... Šauliai iš Marijampolės ir iš Šakių, ir iš
Vilkaviškio ėjo eisena čia per Pilviškius. Su
vėliavom ten vat, su riksmis, žinokit. Atrodė kaip
gestapan kaip
budeliai eina. Šitaip atrodė, žinokit. Jau baisu į gatvę

buvo eiti jau.

Jau jį... Sesuo net girdėjo pas save, kaip jau... Aš tai per langą tik žiūrėjau, žinokit. Ten tie nuėjo į apylinkę. Jau ten baliavojo toj seniūnijoje, žinot. Balavojo jau jie ten, gėrė, kad jau čia atminimą nors tokį tenai.

Kl.: Tai kelintais čia metais buvo taip?

Ats.: O dabar tai prieš kokią... tris metus. Prieš tris metus, tai... O dabar tai pastatė ant šitų... Ant šventoriaus paminklą, kryžių pastatė ir parašyta "Tauro", nu, šitą... "Apygardos Tauro partizanų atminimui atminti", jau tokį kryžių. Tai dabar čia viena tokia "Kroniką" leidžia. Žinot, tai sako, ir liepė parašyti taip "kad mes nieko prieš, kad pastatė ten kryžių". Jau šitiems, žinot, va atminti, bet... Ir paimkim kitą pusę. Pastatykim, kiek jie išžudė tų nekaltų kūdikių ir žmonių. Ir tiems pastatykit, tegul stovi šalia ir tiems kryžius. Nu, tai sesuo rašys į laikraštį, ar ne. Tai va.

Kl.: Bet dabar jau praslinko tas pavojus? Jau dabar nestatys?

Ats.: Jo. Ne, ne, jau ne. Dar Geimas sakė... Aš kalbėjau aną kartą su juo, tai sakė, dar nepanaikintas. Bet sako: "jau mes tą nuosprendį panaikinsim", kur buvo priimtas, kad statyti.

Kl.: Tai, o kai jie norėjo...

Ats.: Tai dar norėjo Baltūsio vardu mokyklą pavadinti. Mūsų vidurinę.

Kl.: Tai kaip jie sakė? Už ką jie nori jį taip pagerbti?

Ats.: Nu, kad buvo partizanas, žuvo.

Kl.: Kad jau kovojo prieš komunistus.

Ats.: Taip. O kiek niekšai, o kiek visus išdegino, vaikų nekaltų, klausykit. Aš nieko prieš. Kuris rankų nesusitepė, tegul būna, kovoja. Nu, galiu pašnekėti atvirai. Prie vokiečių ką darė partizanai? Traukinius vertė, komendantūras sprogdino. Tai tik šitokius dalykus darė. Bet kad eitų žudytų žmones, nebuvo, žinot. O čia ir laiškinką Pilviškiuose tokį Paleką nužudė, klausykit. Irgi čia tie Naruvičiai visokie, Drapkaičiai, klausykit, viską. Ir šita... Tokį Seniukaitį nužudė, klausykit. Tai čia tik šitų visų darbas.

Kl.: Prieš kariuomenę jie bijojo kovoti.

Ats.: Taip, bijojo. Bijojo, taip. Nieko nedarė kariuomenei. Žmones nekaltus žudė, klausykit, nu.

Kl.: Ponia, dar noriu jūsų paklausti. Vat, visi tie baisūs dalykai kai dėjosi, vat kai vokiečiai užėjo, tai va ten tuos žydus irgi... Kankino juos, tyčiojosi ir paskui vienus sušaudė, kitus sušaudė. Vis tiek jau būdavo bažnyčia. Ką bažnyčioj šnekėdavo apie tai?

Ats.: Nieko visiškai.

Kl.: Kodėl?

Ats.: Visiškai nieko.

Kl.: Tai kunigas privalo pasakyti žmonėms, kad... Kaip jie turi elgtis?

Ats.: Nieko, nieko.

Kl.: Vis dėlto kunigo reikalas.

Ats.: Čia su kunigo gal dar palaima jieėjo. Ne visi kunigai, bet buvo

kunigu, klausykit, kurie irgi prisidėjo. Kaip toks Strivinskas kunigas buvo, klausykit. Matot, ką jisai kalba, ką jisai daro?

Kl.: Slavinskas, jo?

Ats.: Jo, Slavinskas, taip. Kaip jisai kalba, nu. Ar tai čia kunigas?

Kl.: O čia kunigai ką darė?

Ats.: Nu, pas mus buvo, žinokit, toks Pėstininkas kunigas. Paskiau Švilpa senas buvo, žinot, Dovydaitis buvo, žinot. Nu, nepasakyčiau, jie buvo. Ir tą Pėstininką, tą irgi nekaltai. Jisai labai geras buvo, žinot, kunigas. Jis kažkur iškėlė kitur, nu, ir paskui... Ir ten tie banditai jau ginklus susidėjo. Ir rado, ir jį nuteisė, žinot, va, tikrai jau. Tikrai jau jisai buvo geras toksai kunigas. Negaliu sakyti ant jojo. Paskiau jis parėjo iš kalėjimo, tai čia Pilviškiuose dar kunigavo, žinot, nu. Ne visi. Yra ir kunigu, žinot, kur prisidėję rankas. Ir jų yra nešventų.

Kl.: Nu, tai aš galvoju. Vis tiek jeigu čia tie pilviškietčiaiėjo, kankino, žudė, nu, kunigas turėjo išeiti, pasakyti, kad žmonės...

Ats.: Ne, jau ne. Nu, taip reikėjo, taip reikėjo. Nu, tai ką... Toks Radvilackas buvo. Tai jau baisus, klausykit, buvo kunigas, o, Jėzus, pas sesę toksai.

Kl.: Radvilauskas.

Ats.: Radvinauskas.

Kl.: Radvinauskas?

Ats.: Jo, jo.

Kl.: Pilviškiuose.

Ats.: Į Pilviškius buvo atsiųstas. Degutis buvo tai toks šventas, geras kunigas. Nieko... Jisai darbų turi darbe, dirba ir gyvena. Kunigauja. O Radvinauskas tai tas jau buvo labai, labai toksai, žinokit, nieko. O taip, klausykit. Nu, ką kunigai, ką jie sakys, klausykit. Ką jie sakys? Kiti, tie patys kunigai tų vokiečių bijojo.

Kl.: Nu, o tas Radvinauskas... Tai jisai čia buvo tuo metu, kai vokiečiai užėjo?

Ats.: Nu, kai vokiečiai.

Kl.: Tai kodėl jūs sakot, kad jisai baisus buvo? Ką jisai darė?

Ats.: Nu, taip buvo, žinokit, vienu žodžiu. Ir lipdavo ant to bokšto, vienu žodžiu, šita... "Nedirbat, niekur neinat", vienu židžiu, ne... "Turit dirbti, tarnauti", vienu žodžiu, ūkininkams ar ko. Nu, ir tiktai mieste gyventi, vat tokios, žinot. Arba "einat į bažnyčia, tenais išsidažę, vyrus viliojat, tai žiūrit", vienu žodžiu. Nu, va tokias visas apkalbas apie paleistuvystę, žinokit, tiktai daugiausia.

Kl.: Nu, o prieš žydus jisai sakydavo ką nors?

Ats.: Ne, ne prieš žydus. Visai taip kaip buvo numirę. Niekas apie žydus neužsimindavo. Kad negerai jie darė, ką, niekur nieko.

Kl.: Nu, tie žydšaudžiai eidavo į bažnyčia?

Ats.: Eidavo, kaip neidavo.

Kl.: Ir jisai žinojo, kad jie žudo žmones?

Ats.: Taip, eidavo. Kaip neidavo, klausykit, eidavo.

Eidavo, eidavo. Ir
tas Ramanauskas eidavo, ir Kaminskas, nu. Aš sakau,
Kaminskas eidavo ir
imdavo komunią kožną dieną. "Jis šventas", sako. Tai aš
tik pasakiau,
kad "ten Dešimt Dievo įsakymų nežinot". "Nežudyk, mylėk
savo artimą kaip
pats save".

Kl.: Tai priešdavo išpažinties, atleidimą gaudavo.

Ats.: Nu, taip. Kunigas gali duoti. Sakiau, kunigas gali
duoti. Sakau,
bet taigi jeigu Dievas yra, tai tas Dievas neduos
atleidimo. Po smerties
rasime, sakau, kas kaltas, kas nekaltas. Jeigu yra kas.

Kl.: Nu, kunigas irgi ne visiems turi duoti. Kunigas pats
turi nuspėti.

Ats.: Taip.

Kl.: Galėjo neduoti galbūt jiems atleidimo.

Ats.: Nu, bet tai neduos komunijos kaip kitą kartą ateis.
Turėjo
neduoti.

Kl.: Nu, tegul neduoda.

Ats.: Nu, tai vat.

Kl.: Stop.